

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
В.о. завідувачої кафедри
_____ Уханова І.О.
“ ____ ” _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

НА ТЕМУ «УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ ЯК ЧИННИК ПОВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»

Виконавець:

студент ФМЕ, гр. 64

Куліков Роман Петрович _____
/ підпис /

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Заєць Микола Артемович _____
/ підпис /

АНОТАЦІЯ

Куліков Р.П., УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ ЯК ЧИННИК ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є міжнародна інвестиційна діяльність Одеського регіону.

У роботі досліджено теоретичні підходи до визначення міжнародної інвестиційної діяльності, узагальнено основні чинники, які впливають на міжнародну інвестиційну діяльність на сучасному етапі розвитку світової економіки, визначено, яким чином підходити до оцінки успішності міжнародної інвестиційної діяльності.

Надано характеристику Одеського регіону як суб'єкту міжнародної інвестиційної діяльності, визначено сильні та слабкі сторони регіону для залучення іноземних інвестицій, проаналізовано інвестиційні потоки іноземного капіталу в економіку та з економіки регіону, їх географічну структуру та галузеву спрямованість.

Запропоновано організаційні підходи до вироблення політики регіону до залучення іноземних інвестицій, узагальнено програмні підходи вироблення інвестиційної стратегії на регіональному рівні, запропоновано кластерний підхід для більш раціонального залучення інвестиційного капіталу на міжнародному інвестиційному ринку.

Ключові слова: міжнародна інвестиційна діяльність, регіон, прямі іноземні інвестиції, структура інвестицій, чинники міжнародної інвестиційної діяльності.

ANNOTATION

Kulikov R.P., IMPROVEMENT OF INTERNATIONAL INVESTMENT ACTIVITY OF THE ODESSA REGION AS A FACTOR OF POST-WAR RECOVERY OF ECONOMIC DEVELOPMENT.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2023

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the international investment activity of the Odesa region.

The paper examines theoretical approaches to the definition of international investment activity, summarizes the main factors affecting international investment activity at the current stage of development of the world economy, and determines how to approach the assessment of the success of international investment activity.

The characteristics of the Odesa region as a subject of international investment activity are provided, the strengths and weaknesses of the region for attracting foreign investments are determined, the investment flows of foreign capital into and from the economy of the region, their geographical structure and sectoral focus are analyzed.

Organizational approaches to the development of the region's policy for attracting foreign investment are proposed, programmatic approaches to the development of an investment strategy at the regional level are summarized, and a cluster approach is proposed for a more rational attraction of investment capital on the international investment market.

Key words: international investment activity, region, direct foreign investment, investment structure, factors of international investment activity..

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ ЯК ЧИННИКУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	8
1.1. Сутність, чинники та принципи здійснення міжнародної інвестиційної діяльності	8
1.2. Нормативне регулювання міжнародної інвестиційної діяльності	17
1.3. Методи та показники оцінки впливу міжнародної інвестиційної діяльності на економічний розвиток регіону	30
Висновки до розділу 1	38
Розділ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	40
2.1. Організаційно-економічна характеристика Одеського регіону в якості суб'єкту міжнародної інвестиційної діяльності	40
2.2. Аналіз стану та динаміки показників міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону	50
2.3. Оцінка чинників впливу на міжнародну інвестиційну діяльність Одеського регіону	56
Висновки до розділу 2	65
Розділ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ, ЯК ЧИННИКУ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	66
3.1. Формування основних інвестиційних цілей для Одеського регіону в контексті повоєнного відновлення економіки	66
3.2. Організаційні заходи з залучення іноземних інвесторів до економіки Одеського регіону	75
3.3. Кластарізація та виокремлення перспективних зон для підвищення ефективності міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону	81
Висновки до розділу 3	89
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	96

ВСТУП

Актуальність дослідження. З моменту здобуття незалежності Україна зіткнулася зі значними викликами, які стали ключовими у визначенні майбутнього країни. Одним із таких викликів стало повномасштабне військове вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року. Ця агресія завдала великої шкоди економічній системі країни, призвела до значних збитків та нових серйозних викликів. За оцінками Світового банку, економічне відновлення країни коштуватиме приблизно 411 мільярдів доларів, але ця цифра не остаточна, оскільки країна-агресор продовжує щоденно завдавати шкоди Україні.

Очікується, що одним із рушійних сил економічного відновлення та розвитку України стануть прямі іноземні інвестиції, тому одним із головних завдань визначено їх залучення. Тому Україні терміново необхідно покращити інвестиційний клімат і залучити зовнішні ресурси для відновлення економіки та інфраструктури, а також для створення нових робочих місць. Однак іноземні інвестиції мають глибший вплив, ніж просто фінансові внески. Вони надають доступ до передових іноземних технологій, дозволяють використовувати міжнародний досвід управління та організації бізнесу, сприяють розширенню експортних можливостей підприємств, підвищуючи конкурентоспроможність України на міжнародній арені. Одним із стимулів, який може сприяти залученню іноземних інвестицій в Україну, є створення ефективної та ефективною системи гарантій прав та інтересів інвесторів. Забезпечення стабільності та захист прав іноземних інвесторів можна вважати ключовою умовою залучення їхнього капіталу.

Розвиток регіонів, їх особливості та можливість збалансованого зростання економіки регіонів актуальні для всіх країн. Уміння рівномірно і стабільно розвивати регіон і використовувати наявні ресурси є основою будь-якої стратегії управління. Інвестиційний потенціал Одеської області пов'язаний з такими видами бізнесу: логістика і транспорт, аграрний сектор,

туризм, громадське харчування, готелі. Область також перспективна для розміщення складальних виробництв, у тому числі для експорту готової продукції до країн ЄС. Між тим повномасштабне вторгнення значно сказалося на інвестиційній привабливості регіону та його можливостях бути залученим до міжнародної інвестиційної діяльності. Саме тому питання удосконалення міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону є актуальною темою для дослідження.

Дослідження сутності інвестицій та визначення їх впливу на економічний розвиток країн та регіонів започатковано ще в середині ХХ ст., коли економісти визначили, що темпи економічного зростання безпосередньо залежать від накопичення капіталу. Економісти й далі досліджували дане питання, визначаючи, наскільки є вигідними прямі іноземні інвестиції для країн, що розвиваються, та які фактори визначають перерозподіл міжнародного інвестиційного капіталу між країнами. Актуальні праці щодо проблеми залучення іноземних інвестицій досліджуються такими науковцями як В. Худавердієва, В. Федоренко, О. Сухий, А. Мерзляк та ін.

Метою роботи є аналіз міжнародної інвестиційної діяльності одеського регіону для визначення можливостей повоєнного відновлення економічного розвитку.

Поставлена мета обумовила **завдання кваліфікаційної роботи**:

- дослідити сутність, чинники та принципи здійснення міжнародної інвестиційної діяльності;
- узагальнити підходи до нормативного регулювання міжнародної інвестиційної діяльності;
- узагальнити методи та показники оцінки впливу міжнародної інвестиційної діяльності на економічний розвиток регіону;
- надати організаційно-економічну характеристику Одеського регіону в якості суб'єкту міжнародної інвестиційної діяльності;
- здійснити аналіз стану та динаміки показників міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону;

- провести оцінку чинників впливу на міжнародну інвестиційну діяльність Одеського регіону;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону, як чиннику повоєнного відновлення економічного розвитку.

Об’єктом дослідження виступає міжнародна інвестиційна діяльність Одеського регіону.

Предмет дослідження - науково-теоретичні положення та практичні рішення удосконалення міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону.

У роботі застосовано такі **методи дослідження** як аналітичний підхід, узагальнення та синтез інформації, які використано для дослідження теоретичних засад міжнародної інвестиційної діяльності, визначення факторів її; графічний метод, табличний метод та статистичні методи для аналізу даних показників міжнародної інвестиційної діяльності регіону, їх географічної та галузевої структури, узагальнення чинників впливу на міжнародну інвестиційну діяльність Одеського регіону.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи магістра склали монографічна та наукова література, статистична інформація Національного банку України, офіційні звіти та матеріали Одеської обласної державної адміністрації.

Публікації та апробація результатів дослідження. Результати виконання кваліфікаційної роботи магістра викладено у тезах наукової конференції:

Ukhanova I., Kulikov R. ANALYSIS OF THE INTERNATIONAL INVESTMENT ACTIVITY OF THE ODESSA REGION // Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya->

innovative-development-of-science-technology-and-education-16-18-11-2023-vanuver-kanada-arhiv/.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 102 сторінки. Основний зміст викладено на 95 сторінках. Робота містить 21 таблицю, 28 рисунків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ ЯК ЧИННИКУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

1.1 Сутність, чинники та принципи здійснення міжнародної інвестиційної діяльності

Інвестиції – це всі види майна та інтелектуальної власності, які вкладаються в об’єкти підприємницької та іншої діяльності, результатом яких є створення прибутку (доходу) або соціальний ефект [1, с. 52].

З економічної точки зору інвестиції - це бізнес-операція, яка передбачає придбання в основні фонди нематеріальних активів, корпоративних прав і цінних паперів в обмін на кошти або майно [2, с. 45-47].

Ці значення включають (Рис. 1.1):

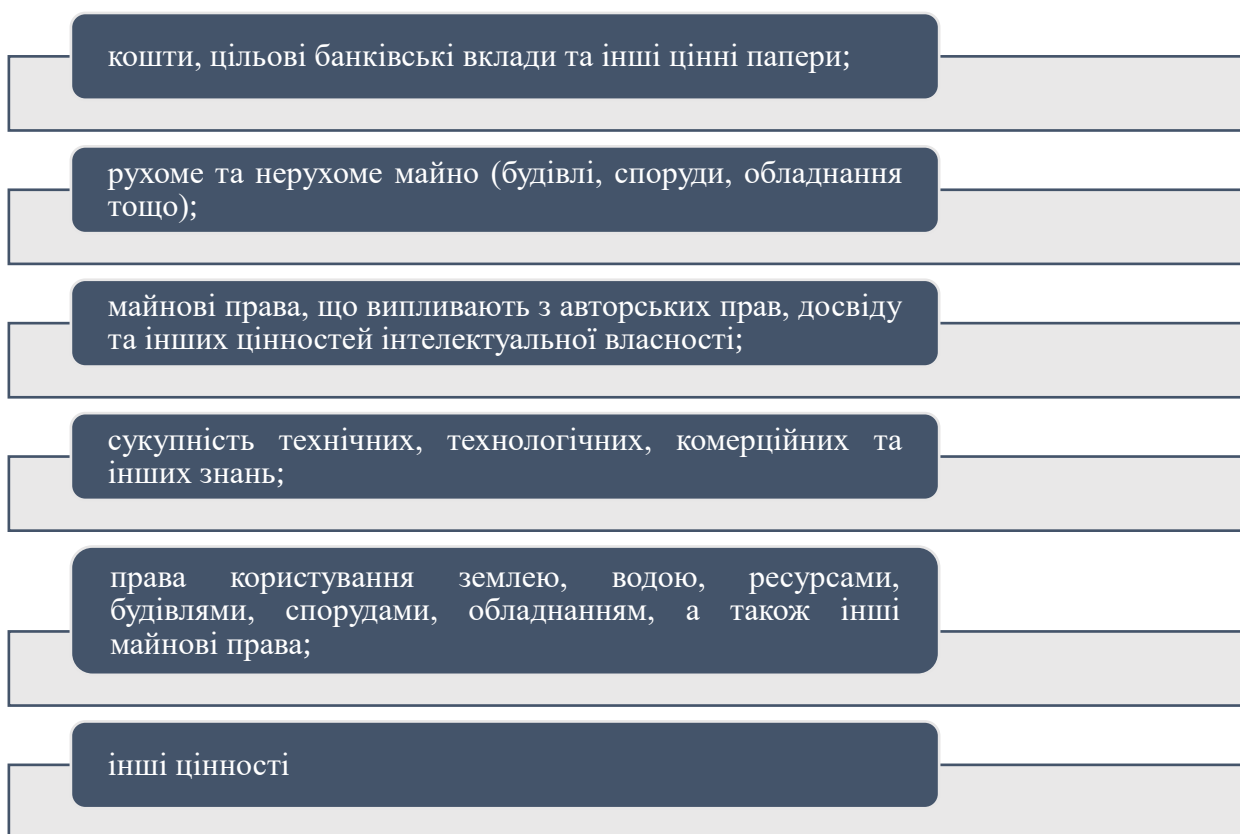

Рис. 1.1. Складові поняття «інвестиції»

Джерело: складено за [3, с. 36]

Взагалі, інвестування – це процес витрачання матеріальних, трудових і грошових ресурсів на створення основних фондів або розміщення у фінансових інструментах.

Через економічні зміни та розвиток у всьому світі багатьом країнам не вистачає інвестицій, які можуть створити нові стимули для місцевого та регіонального розвитку. У більшості країн з перехідною економікою процес переходу від комунізму та централізованого планування до відкритої економіки зазнав структурних змін. Внутрішній капітал у більшості цих країн з перехідною економікою був неспроможний задовольнити величезні інвестиційні потреби, яких вимагав перехідний період.

На ранніх етапах процесу переходу від планової до ринкової економіки важливість прямих іноземних інвестицій (ПІІ) розглядається як вирішальна та головний пріоритет для політиків. Таким чином, було вжито багато стимулів для сприяння потоку ПІІ на місцевому ринку. Щодо ролі ПІІ у стимулюванні економічного зростання, коли йдеться про перехідну та нерозвинену економіку, існує більше згоди щодо позитивного впливу ПІІ на економічний розвиток. У цьому контексті прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є важливим джерелом нових фінансових джерел, які підтримуватимуть місцеву економіку, особливо в країнах, що розвиваються [4].

Міжнародна інвестиційна діяльність - це сукупність дій суб'єктів (інвесторів та учасників) щодо здійснення інвестицій за кордон та іноземних інвестицій з метою отримання прибутку. Його суб'єктами-інвесторами є фізичні особи, корпорації, національні та міжнародні фінансові інститути, уряди країн, а суб'єктами-учасниками – фізичні та юридичні особи, які забезпечують здійснення інвестицій як виконавці замовлень або доручень інвестора. Ресурси інвестора складаються з ресурсів, отриманих з усіх наявних джерел інвестування - внутрішніх і залучених [5, с. 23-24].

Міжнародна інвестиційна діяльність здійснюється у двох напрямках (Рис. 1.2):

Рис. 1.2. Два напрямки здійснення міжнародної інвестиційної діяльності
Джерело: складено за [5, с35.]

Експорт капіталу зумовлений такими факторами, як надлишок капіталу в країні, потреба в нових ринках, сировині, формування певного рівня конкурентоспроможної економіки, міжнародний поділ праці, транснаціоналізація економіки [6, с.119].

Необхідність залучення іноземних інвестицій зумовлена [7]:

- обмеженістю внутрішніх інвестиційних ресурсів;
- низька інвестиційна активність власних інвесторів;
- необхідність надання разом з інвестиціями нової техніки і технології;
- прагнення до створення конкурентоспроможної економіки та освоєння світових ринків;
- необхідність модернізації соціальної інфраструктури суспільства.

З погляду суб'єктності у світовій економічній теорії та практиці виділяють індивідуальних, інституційних, корпоративних інвесторів та уряд.

Індивідуальний інвестор самотійно (без посередників) здійснює інвестиційну діяльність. Інституційний інвестор — фінансовий посередник, який акумулює кошти індивідуальних інвесторів і здійснює спеціалізовану інвестиційну діяльність, як правило, в операціях з цінними паперами. До інституційних інвесторів належать інвестиційні фонди та компанії, пенсійні фонди, страхові компанії, пайові фонди, а також банки. Корпоративними інвесторами є підприємства та організації різних галузей економіки. Як конкретний інвестор виступає держава [8, с.16].

Основною метою приватного іноземного інвестування є вивіз інвестиційного капіталу за кордон у грошовій або товарній формі з метою отримання прибутку або розширення економічного впливу.

Головною метою державного іноземного інвестування є створення правових, економічних та організаційних умов для сталого розвитку економіки країни, куди вкладаються інвестиції. Державний капітал (усі види коштів державного бюджету, що переміщуються за кордон або вилучаються з-за кордону за рішенням урядів) і капітал міжурядових міжурядових організацій є офіційним капіталом.

Щодо суб'єктів міжнародної інвестиційної діяльності використовуються такі поняття (Таблиця 1.1):

Таблиця 1.1

Основні суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності (МІД)

Суб'єкти МІД	Характеристика суб'єкту
інвестор інвестиції за кордоном	суб'єкт-донор, який є резидентом певної країни (country-based) і інвестує кошти в об'єкти за кордоном
реципієнт іноземних інвестицій	суб'єкт, який не є резидентом країни базування та отримує кошти від інвестора, який є резидентом країни базування
«іноземний інвестор»	означає нерезидента приймаючої країни, який вкладає кошти від одержувачів, резидентів приймаючої країни
резидент іноземних інвестицій	резидент, який є резидентом країни перебування і який залучає кошти іноземних інвесторів

Джерело: складено за [9, с.69.]

Самі інвестиції можна класифікувати за різними ознаками (Таблиця 1.2):

Таблиця 1.2

Класифікація іноземних інвестицій

Ознака класифікації	Види інвестицій
За формами та видами інвестицій	матеріальні - у вигляді рухомого та нерухомого майна; фінансові - у вигляді грошових коштів, депозитів, цінних паперів; нематеріальні - у вигляді майнових прав, інтелектуальної власності, різноманітних знань тощо
За об'єктами вкладення капіталу	реальні (капітальні) інвестиції - це вкладення в реальні активи - як матеріальні, так і нематеріальні, так і нематеріальні. фінансові інвестиції – це інвестиції в придбання корпоративних прав, цінних паперів та інших фінансових інструментів.

За характером участі в інвестиційному процесі	прямі інвестиції – це господарська операція, яка передбачає внесення коштів або майна до статутного фонду юридичної особи в обмін на корпоративні права, емітовані такою юридичною особою. портфельні інвестиції - господарська операція, яка передбачає придбання цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку. Такі інвестиції не дають інвестору реального контролю над об'єктом інвестування.
За формою власності	державні - фінансування з державного бюджету, місцевих бюджетів, державних підприємств. приватні - характеризують капітальні вкладення фізичних, а також юридичних осіб недержавні форми власності змішані - припускають вкладення у вигляді частки приватного та державного капіталу в об'єктах інвестування.
За регіональною ознакою	внутрішні - вкладення капіталу суб'єктами господарювання даної держави; іноземні інвестиції іноземних юридичних і фізичних осіб, іноземних держав, міжнародних урядових і неурядових організацій; за кордоном – інвестування в об'єкти інвестування за межами території даної держави (придбання цінних паперів іноземних компаній, майна тощо)
Залежно від термінів розвитку	довгострокові, середньострокові, короткострокові
За організаційною формою	інвестиційний проект - передбачає, по-перше, певний завершений об'єкт інвестиційної діяльності і, по-друге, здійснення, як правило, однієї форми інвестування; • інвестиційний портфель - Включає різні форми інвестування одним інвестором.
За відтворювальною спрямованістю	• валові інвестиції характеризують загальну суму капіталу, вкладеного у відтворення основних засобів і нематеріальних активів у певному періоді; • відновлювані інвестиції характеризують обсяг капіталу, вкладеного в просте відтворення амортизованих основних і нематеріальних активів. • чисті інвестиції характеризують обсяг капіталу, вкладеного в розширене відтворення основних засобів і нематеріальних активів
За характером використання капіталу	первинні інвестиції характеризують використання новоутвореного на інвестиційні цілі капіталу за рахунок як власних, так і залучених фінансових ресурсів; реінвестування – це повторне використання капіталу в інвестиційних цілях за умов його попереднього вивільнення в ході реалізації раніше відібраних інвестиційних проектів, інвестиційних товарів або фінансових інструментів інвестування; дезінвестування — це процес вилучення з інвестиційного обороту раніше інвестованого капіталу без подальшого використання на інвестиційні цілі (наприклад, для покриття збитків підприємства). Їх можна охарактеризувати як негативні інвестиції підприємства.

Джерело: складено за [10, с.45-46]

Кількісним критерієм розмежування прямих і портфельних інвестицій у розвинутій ринковій економіці є частка 10% об'єкта інвестування. Проте інвестиція з меншою часткою участі також може вважатися прямою, але вона забезпечує реальний вплив на прийняття рішень об'єктом інвестування. І навпаки, якщо частка інвестора більше 10%, але він не має реального контролю над об'єктом, то відповідна інвестиція не визнається прямою.

Поряд з прямими і портфельними інвестиціями, важливою складовою міжнародного інвестиційного співробітництва є державна зовнішня допомога. Структурно її формують гранти, позики та технічна допомога як на дво-, так і на багатосторонній основі [11, с. 48].

Умови для іноземних інвесторів створюються за допомогою економічних і соціальних заходів, правових норм, які є складовою частиною інвестиційного права приймаючої держави; міжнародні договори; інвестиційні договори між іноземним інвестором і державою перебування; страхові полюси для страхування інвестицій у національні та міжнародні страхові організації.

Виходячи з цих умов, прямі інвестиції можуть здійснюватися в таких формах (Таблиця 1.3):

Таблиця 1.3

Форми прямих інвестицій у міжнародній інвестиційній діяльності

Форма	Здійснення	Характеристика
Придбання контрольних пакетів акцій компаній країн-реципієнтів	здійснюється шляхом прямої купівлі акцій на місцевому фондовому ринку.	цей спосіб інвестування широко використовується в процесі приватизації підприємств, а також при обміні акцій на борги підприємств як державної, так і приватної форми власності
Ліцензійні угоди з фірмами в країнах-реципієнтах	транснаціональна компанія передає права на виробництво певного продукту чи послуги або на використання запатентованого процесу, технології, торгової марки чи іншої інтелектуальної власності місцевій фірмі, яка буде відповідати за виробництво та маркетинг на місцевому ринку	дають інвестору можливість вийти на ринок з мінімальним ризиком
Стратегічні альянси та	дають інвесторам більшу присутність на місцевому ринку	створення альянсів з великими корпораціями відкриває можливості

спільні підприємства	з меншим ризиком, ніж пряма покупка місцевої фірми або створення власної дочірньої компанії	для малих компаній, які шукають джерела фінансування для зростання
Придбання іноземними інвесторами контрольних пакетів акцій фірм країн-реципієнтів	контрольні пакети акцій можна отримати шляхом прямої купівлі акцій, приватизації, обміну акцій на борги та іншими способами	приносить великі вигоди місцевим фірмам, стимулює економіку країни в цілому та прискорює її інтеграцію у світову економіку, оскільки вимагає від інвесторів більших зобов'язань і більш тривалого часу для отримання прибутку
Створення власних дочірніх компаній у фірмах країн-реципієнтів	використовується на ринках з найбільшим потенціалом для отримання прибутку	ця форма інвестування має найбільший ризик і найбільші зобов'язання з боку іноземного інвестора
Іноземний інвестиційний кредит	економічні відносини між державами, іноземними банками та фірмами щодо фінансування інвестиційної діяльності на основі повернення в певні строки і, як правило, зі сплатою відсотків	
Державна зовнішня допомога	утворюють гранти, пільгові кредити та техніко-інформаційно-консультаційна допомога, які мають як двосторонню, так і багатосторонню основу	

Джерело: складено за [11, с. 49-51]

Інвестор, який планує здійснювати міжнародні портфельні інвестиції, перш за все повинен визначити принципи формування структури свого портфеля. Можлива така послідовність формування структури портфеля міжнародних інвестицій загалом або за окремими сегментами [12, с. 34-38]:

- країни (валюти) - види цінних паперів - конкретні цінні папери;
- види цінних паперів - країни (валюти) - конкретні цінні папери;
- види цінних паперів - конкретні цінні папери - країни (валюта);
- конкретні цінні папери - країни (валюти).

У першому випадку інвестор може вибрати, наприклад, Японію та Францію, потім японські облігації та французькі акції та, зрештою, конкретні

цінні папери. У другому випадку спочатку вибираються типи цінних паперів (наприклад, акції або короткострокові державні облігації), потім для кожного типу країни визначаються (наприклад, Японія для інвестицій в акції, а Велика Британія - короткострокові). державні облігації), і, нарешті, визначаються конкретні цінні папери. Третій і четвертий випадки характерні для визначення структури сегмента акцій у портфелі міжнародних інвестицій. У третьому випадку під вибором виду цінних паперів розуміється вибір певних галузей економіки, після чого вибираються акції конкретних компаній у конкретній країні. Вибір таких часток визначає сукупність країн (валют) інвестування. Так, у першому та другому випадках діє принцип «країна (валюта) – конкретні цінні папери», який у літературі називають «принципом зверху вниз». У третьому і четвертому випадках реалізується принцип "конкретні цінні папери - країни (валюти)" або принцип "знизу вгору".

На кожному з розглянутих етапів послідовність формування набору сегментів і конкретних цінних паперів у портфелі міжнародних інвестицій залежить від мети конкретного інвестора. Такими цілями можуть бути [13, с.98]:

- отримання якості (прибутковості та ризику), близької до якості ринкового портфеля, структура якого відповідає капіталізації відповідного ринку;

- отримання прибутковості вище прибутковості ринкового портфеля;
- забезпечення ризику нижче ризику ринкового портфеля.

Ці цілі можна визначити як для портфеля міжнародних інвестицій в цілому, так і для окремих його сегментів. Поряд із формуванням структури портфеля іноземний інвестор має визначити принципи управління своїм ризиком. При цьому можливі такі варіанти [11, с. 67]:

- не вживати заходів, сподіваючись на сприятливу ситуацію;
- диверсифікувати інвестиції в країни, види цінних паперів, сектори економіки та цінні папери;

- збільшення частки вкладень у неризикові активи; • обирати менш ризиковані активи та валюти інвестування на основі прогнозу їх якості;
- вжити спеціальних заходів для захисту від несприятливої зміни ціни активу та/або обмінного курсу.

На даний час, у зв'язку зі значним розвитком міжнародних економічних відносин, інвестор, який має вільні кошти та бажає розмістити їх у портфелі інвестицій різними способами, а саме сформувати портфель інвестицій з (Таблиця 1.4):

Таблиця 1.4

Підходи до формування портфельних іноземних інвестицій

Підхід	Переваги	Недоліки
інструменти національних емітентів, номінованими у національній валюті (цінні папери державних, регіональних і місцевих органів влади, національних акціонерних товариств, вклади в національній валюті)	• можливість отримання достатньо повної інформації про емітентів; • можливість ведення власної статистики фондового та грошового ринків; • використання лише національної валюти, виключаючи валютний ризик; • відсутність додаткових витрат, пов'язаних з інвестуванням за кордоном (включаючи операції); • можливі податкові та інші пільги для інвесторів-резидентів порівняно з інвесторами-нерезидентами	• зменшення можливостей для диверсифікації ризиків і більшої прибутковості порівняно з прибутковістю національних ринків; • відсутність гарантій захисту від негативних зовнішніх чинників, водночас позбавлення їх позитивного впливу світового інвестиційного ринку
цінні папери іноземних емітентів, які номіновані в національній валюті та обертаються на національному ринку (так звані іноземні акції та облігації).	• можливість отримати більш якісні або менш ризиковані цінні папери	• можливі труднощі в отриманні інформації про емітентів; • високий валютний ризик (ризик падіння курсу емітента відносно валюти інвестора)
інструменти, які обертаються на національних фондових і грошових ринках, але номіновані в іноземній валюті	• можливість отримання додаткового доходу при підвищенні курсу національної валюти; • зниження загального ризику портфеля при падінні національного ринку цінних паперів або падінні курсу національної валюти	• запровадження адміністративних обмежень на операції з іноземною валютою; • ризик падіння курсів як національної валюти, так і інших валют

Джерело: складено за [14, с. 69].

З боку держави слід надавати перевагу інвестиціям, які дають великі переваги, а саме [14, с. 73]:

- інвестування в підприємницьку діяльність, забезпечення впровадження новітніх досягнень науки, передових технологій, ноу-хау тощо;
- інвестиції, що позитивно впливають на оподаткування в країні;
- інвестиції, що стимулюють інтеграцію вітчизняної економіки у світову через наукову, торговельну та виробничу кооперацію, сприяючи піднесенню економічної та ділової активності.

1.2 Нормативне регулювання міжнародної інвестиційної діяльності

Міжнародна інвестиційна діяльність відіграє провідну роль у системі міжнародних відносин і має великий вплив на економіку країни, тому така діяльність потребує регулювання на внутрішньому та міжнародному рівнях. Необхідне регулювання міжнародної інвестиційної діяльності може здійснюватися за допомогою економічних, адміністративних і правових методів, а також інструментів мотивації та стримування [15].

Правові методи реалізуються через систему нормативних актів. Водночас адміністративними методами контролюються питання власності. У свою чергу економічні методи реалізуються через систему інвестицій, кредитів, дотацій тощо.

Методи регулювання тісно взаємопов'язані. Всі способи прописані в певних нормативних актах. Ефективність методів залежить від досконалості та якості регламентів. Формування методів регулювання здійснюється двома шляхами [16, с. 102]:

- перший шлях реалізується шляхом прийняття на внутрішньодержавному рівні законодавства, яке регулює міжнародну інвестиційну діяльність в економіці;

- другий шлях реалізується через прийняття нормативно-правових актів, що регулюють усі аспекти міжнародної інвестиційної діяльності на регіональному рівні.

Існує кілька інвестиційних режимів, які використовуються в державній та міждержавній практиці регулювання потоків капіталу (Рис. 1.3):

інвестиційні режими які використовуютьс я в державній та міждержавній практиці регулювання потоків капіталу	1. Режим найбільшого сприяння;
	2. Національний режим;
	3. Справедливе та рівне ставлення;
	4. Режим гласності

Рис. 1.3. Найбільш розповсюджені інвестиційні режими, які використовуються в державній та міждержавній практиці регулювання потоків капіталу

Джерело: складено за [17, с. 38-39]

Основою інвестиційних договорів є стандарт найбільшого сприяння (RNS). Його суть полягає в тому, що приймаюча країна створює для інвесторів однієї країни такі ж сприятливі умови, як і для інвесторів будь-якої іншої країни. RNS гарантує інвесторам захист від будь-якої форми дискримінації з боку приймаючої країни і, таким чином, має вирішальне значення для створення рівних умов для інвесторів з різних країн. RNS дозволяє приймаючій країні маневрувати щодо змісту майбутніх інвестиційних договорів, оскільки це дає більше свободи в тому сенсі, що приймаюча країна може в односторонньому порядку поширювати додаткові права, надані третім країнам у майбутніх транзакціях. Глобалізація інвестиційної діяльності ускладнює визначення національної приналежності корпорацій та відповідної законодавчої бази для розмежування сфер впливу між компаніями. Це створює труднощі у визначенні національності, тоді як національні компанії виграють від дії RNS.

На практиці RNS використовує ширше тлумачення, ніж мінімально необхідний стандарт у рамках міжнародного права. Він фіксує лише рівноправні відносини між іноземними інвесторами та національними підприємцями в приймаючій державі. У той же час є винятки. Вони відрізняються:

- винятками із загального плану (наприклад, щодо національної безпеки);
- винятки на основі взаємних домовленостей (наприклад, оподаткування, захист прав інтелектуальної власності);
- спеціальні винятки, засновані на односторонній основі.

Як приклад винятків із RNC можна навести практику Мексики, де винятки з RNC застосовуються до всіх двосторонніх і регіональних багатосторонніх угод, підписаних країною до набрання чинності Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА) і пов'язаних з авіацією, рибальством, морською навігацією, телекомунікаціями, виробництвом, продажем та ліцензуванням радіо- та телепрограм [18, с. 74].

Національний режим є найважливішим режимом, оскільки він визначає ставлення країни перебування до діяльності іноземних інвесторів. Водночас це найскладніший стандартний режим з точки зору досягнення, оскільки стосується «чутливих» економічних і політичних питань. Насправді жодна країна раніше не надала національного режиму без обмежень, особливо коли йдеться про операції з інвестиціями. Національний режим - режим, при якому приймаюча країна створює для іноземних інвесторів принаймні такий же сприятливий режим, як і для національних підприємців.

Національний режим порушує найважливіші питання розвитку у сфері ПІІ. Він визначає формальну рівність між іноземними та національними інвесторами. Проте національні інвестори (працюють у слаборозвинутих галузях чи галузях, що розвиваються, або господарюють економічно неефективно порівняно з іноземними інвесторами) можуть опинитися в економічному нерівному становищі порівняно з більш

конкурентоспроможними ТНК. Така економічна асиметрія може вимагати певної гнучкості по відношенню до національних підприємців, особливо з країн, що розвиваються, наприклад, на основі винятків із національного режиму.

Протягом останніх років концепція справедливого та справедливого режиму в інвестиційних договорах між країнами поширилася. У перші повоєнні роки цей режим був зафіксований у багатьох багатосторонніх проектах (наприклад, проект Міжнародної організації торгівлі, яка так і не була сформована в 1947 році через позицію США), в останні два десятиліття – у двосторонніх інвестиційних угодах. Справедливе та рівне ставлення пропонує критерій для оцінки відносин між іноземним інвестором та урядом приймаючої країни. Цей режим служить сигналом з боку останніх, оскільки означає, що бажання держав прийняти іноземний капітал на умовах, які враховують інтереси інвестора, має бути справедливим і рівноправним.

Оскільки багато країн-імпортерів капіталу уклали багато угод, які включають цей режим, бажання застосувати його може поставити питання про ставлення приймаючої держави до іноземних інвесторів. Усі країни прагнуть однаково й справедливо ставитися до національних та іноземних підприємців. Тому включення умов режиму в інвестиційні договори не викликає жодних проблем. Винятком є чітке визначення справедливого та справедливого ставлення, яке може змінюватися в різних контекстах [19, с. 179].

Принцип прозорості, який відносно недавно поширився у світовій практиці, вимагає своєчасного інформування інвесторів про зміни в інвестиційні режими приймаючих країн, у тому числі шляхом публікації та/або інших засобів донесення інформації про інвестиційні режими, про чинне законодавство та внесення змін чи доповнень до нього тощо, а також проведення брифінгів, присвячених темі поточної інвестиційної політики, можливі в майбутньому кроки уряду в цьому напрямку, пояснення специфіки адміністративних процедур і практик реєстрації, ліцензування тощо [20, с. 54].

Система державних гарантій іноземним інвесторам. Приймаюча держава гарантує іноземному інвестору захист його прав та інтересів, що декларується в національних конституціях, законах про іноземні інвестиції та багатьох інших законодавчих і нормативних документах.

У дослідженні, проведеному МВФ, визначено такі форми правління для гарантій іноземним інвесторам (Рис. 1.4):

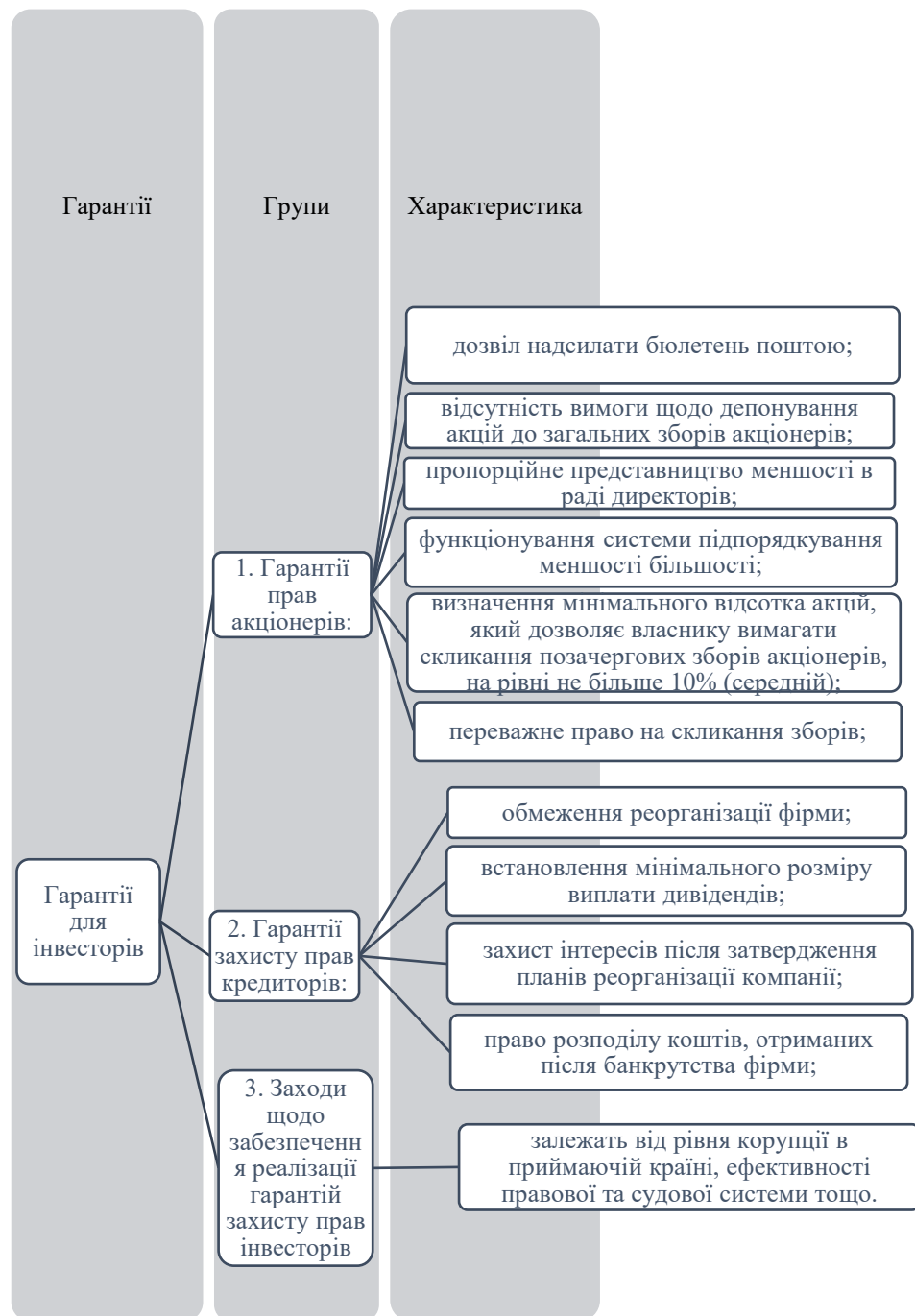

Рис. 1. 4. Види гарантій для іноземних інвесторів за МВФ

Джерело: складено за [21]

Слід зазначити, що джерела правового захисту інвесторів відрізняються в різних країнах залежно від поточного одна система права. У країнах із єдиною системою права (Великобританія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, багато африканських країн, Південно-Східна Азія) інвестиційні права захищені найсуворіше. У Франції, Іспанії та їх колишніх колоніях, які входять до французької системи цивільного права, - найменш суворе.

Проміжне положення поділяється на дві групи: система цивільного права Німеччини (Німеччина, країни, що належать до романогерманських мовних груп деяких країн Східної Азії) і система цивільного права Скандинавії. Між цими правовими системами є відмінності. Зокрема, німецька група більш суворо захищає інтереси кредиторів і м'якше - акціонерів. Загалом права інвесторів гарантовані у всіх країнах, що є важливим елементом інвестиційного клімату. Але ступінь захисту може дещо відрізнятися залежно від чинної системи права [22, с. 103].

Засоби державного регулювання іноземних інвестицій. Історично склалося так, що багато країн світу застосовували різноманітні обмеження щодо іноземних інвестицій, насамперед прямих. Підстави для введення обмежень [23, с. 123]:

1. Побоювання країн щодо встановлення надто високого зовнішнього контролю над національною економікою;
2. Побоювання втрати частини національного багатства;
3. Бажання сприяти участі місцевого населення в управлінні компаніями, сприяти зростанню його зайнятості;
4. Прагнення контролювати потік технологій і управлінського досвіду в плані їх ретельного відбору з урахуванням якості.

Засоби державного регулювання надходження іноземних інвестицій поділяються на дві групи (Таблиця 1.5):

Таблиця 1.5

Засоби державного регулювання надходження іноземних інвестицій

Вид засобу	Характеристика
прямі, або формальні, засоби	засоби, що регулюють надходження іноземних інвестицій на основі законодавчих норм і правил: • порядок реєстрації та діяльності компаній з іноземними інвестиціями; • законодавчі чи інші обмеження частки іноземної власності та контролю в окремих галузях; • вимоги щодо торгових аспектів інвестицій, - встановлення мінімального обсягу експорту, вимога рівня цін для реалізації продукції на внутрішньому ринку тощо, • вимоги щодо умов виробництва - частка локальної складової у собівартості готової продукції, встановлення мінімального обсягу досліджень, мінімальної кількості місцевої праці
приховані, або неформальні, державні обмеження	бар'єри, пов'язані зі специфікою адміністративних процедур, інституційною структурою приймаючих країн, діяльністю політичних і соціально-культурних організацій, наразі прихованим обмеженням надається пріоритет, враховуючи їх значний вплив на діяльність іноземних компаній. Засоби поділяються на чотири групи: Група 1: Регуляторні заходи на етапі допуску – дозвіл і ліцензування для фірм, основна складність для іноземних інвесторів пов'язана із затримкою отримання відповідних дозволів, відсутність координації між місцевими та центральними органами влади країни перебування при видачі дозволів та проведенні податкових процедур; Група 2: Регуляторні заходи на етапі інвестування - спеціальні або галузеві дозволи, необхідні фірмам у вибраних галузях. Уряд приймаючої країни може вимагати додаткові кошториси інвестиційного проекту для окремих галузей: туризм, гірничодобувна промисловість, рибальство, інфраструктура, сільське господарство. Умови процедури можуть бути непрозорими, у деяких країнах адміністрація призначає управлінську структуру, встановлює кваліфікаційні вимоги до менеджерів, може існувати вимога щодо спеціальних дозволів для надання податкових пільг для пріоритетних іноземних інвестицій; Група 3: відбір проектів з іноземними інвестиціями та можливість використання земельних ресурсів для підприємницької діяльності. Додаткові витрати іноземного інвестора пов'язані з купівлею або орендою землі, будівельними роботами. Група 4: на етапі діяльності - ліцензування та інші вимоги, необхідні для роботи фірми, наявність правил і контролю у зовнішній торгівлі, валютному регулюванні, охороні праці та соціальному забезпеченні.

Джерело: складено за [24, с.21-22]

Слід також відзначити, що прямі обмеження поділяються на абсолютні та відносні. Відмінності між ними ґрунтуються на тому, що абсолютні обмеження створюють перешкоди для іноземних інвестицій і компаній, якими володіють або контролюються іноземні інвестори. Абсолютні обмеження

включають визначення максимальної частки іноземного володіння або контролю над діяльністю компанії (тобто процентні обмеження на частку в статутному капіталі) або в окремих філіях (процентні обмеження на частку в обсязі активів в тій чи іншій філії) . Приклади відносних обмежень: вимоги щодо найму місцевої робочої сили, проведення внутрішніх розслідувань фірми в приймаючій країні, передача торгової марки материнської компанії тощо. Абсолютні обмеження щодо іноземної власності та/або кінцевого контролю, еквівалентні квотам на імпорту. Відносні обмеження подібні до тарифів, оскільки вони негативно впливають на приплив інвестицій через збільшення витрат на реєстрацію та/або роботу іноземних філій у країні перебування. Як уже зазначалося, останні два десятиліття характеризуються прямою лібералізацією регулювання інвестицій, насамперед, у промислово розвинених країнах. Галузеві обмеження зменшено, але є винятки. Прикладом може бути американська практика: у 80-х рр. була прийнята поправка Eххон Florio, яка дозволяє уряду забороняти допуск прямих іноземних інвестицій у певні сектори через загрозу порушення національної безпеки. Асиметрія динаміки інвестицій між країнами відображає несхожість економічних структур, а також структур власності фірм і зв'язків між різними суб'єктами господарювання і меншою мірою пов'язана з вимогами щодо перегляду раніше виданих дозволів на іноземні інвестиції, галузевих інвестицій [25, с. 122].

Умови прийому інвестицій в промислово розвинених країнах практично не змінилися, незважаючи на лібералізацію. Причиною цього є те, що лібералізація прямого регулювання вступу до ППІ не підвищує прозорість правових режимів. Практично всі країни зберегли (хоча і мало використовували) механізм заборони надходження ППІ в окремі галузі з метою забезпечення національної безпеки. Крім того, існує антимонопольне законодавство, галузеві обмеження.

Що стосується прихованих заходів, то кожна адміністративна процедура, взята окремо, не є суттєвою перешкодою для інвестицій капіталу, але в сукупності вони можуть утримувати інвестиції до двох років (цей термін

визначається експертами ЮНКТАД). Зусилля уряду зменшити або усунути ці неофіційні бар'єри можуть бути складними, оскільки вони стосуються широкого кола політичних, адміністративних та інституційних проблем. Однак, якщо інвестиційні процедури плануються, легше виявити зони повторного, всебічного та ретельного аналізу та відбору або неефективної реалізації проекту. Звичайно, рекомендації зосереджені на сферах, у яких адміністративні процедури можна просто скасувати або спростити [26, с. 13-15].

На практиці державне регулювання іноземних інвестицій відбувається з поєднання двох основних фондів – реєстрації та ліцензування. Всі іноземні інвестиції підлягають обов'язковій реєстрації в уповноваженому державному органі, а в окремих випадках і ліцензії. Можна відзначити ще одну цікаву тенденцію. Інвестиційні бар'єри зазвичай зосереджені в окремих галузях: в автомобільній, хімічній, нафтохімічній промисловості, у виробництві комп'ютерів. Реєстрація є автоматичним ліцензуванням, і її можна скасувати. Приймаючи рішення про видачу ліцензії чи реєстрацію іноземних інвестицій, державний орган виходить із відповідних критеріїв, зокрема оцінки можливого впливу іноземного капіталу на національну економіку в цілому та на розвиток окремої галузі, на здійснення зовнішньої та зовнішньоекономічної політики приймаючої держави тощо. Ліцензування — було основною формою державного контролю за допуском інвестицій до початку — середини 80-х рр.. В даний час воно використовується в обмеженій серії галузей. Як правило, це стратегічні та «чутливі» сектори економіки країни перебування. У широкому розумінні ліцензування необхідне для інвестиційних інвестицій, які завдають шкоди національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення, а також для інвестицій у промисловість, включену до списку винятків, визначених в рамках Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР): сільське господарство, лісове господарство, рибна промисловість, гірничодобувна промисловість, нафтова промисловість, шкіряна промисловість [27, с. 45-48].

Заборона на використання ПІІ використовується дуже рідко, вона обмежена, як правило, галузями військово-промислового комплексу, газо- та водопостачання та деякими іншими стратегічними напрямками. У Сполучених Штатах деякі штати забороняють іноземним юридичним і фізичним особам набувати нерухоме майно.

Процедурні обмеження можуть бути різними та стосуватися, наприклад, процедури реєстрації компанії в місцевому реєстрі, необхідності надання відповідних документів, визначення вартості реєстрації тощо.

Обмеження щодо повернення капіталу та переказ прибутку за кордон використовуються досить рідко і, як правило, визначення мінімального періоду інвестиційних вкладень, після закінчення якого дається дозвіл на переказ прибутку і капіталу з країни перебування.

Обмеження щодо найму іноземної робочої сили в цілому можуть стосуватися порядку в'їзду в країну та отримання дозволу на роботу іноземного персоналу, а також встановлення мінімальної заробітної плати, вимог до мінімального рівня професійної підготовки. або наймання місцевої робочої сили.

Вимога про продаж частини акцій, що належать іноземному інвестору, вітчизняним юридичним та фізичним особам. Ця практика, хоча й рідко, спостерігається в деяких країнах Південно-Східної Азії.

Вимога використання локального компонента діє для країн, що розвиваються, протягом 5 років, а найменш розвинені країни протягом 7 років можуть використовувати цей бар'єр. Вимоги до використання компонентів важливі в автомобільній, хімічній та нафтохімічній промисловості.

Контроль за експортом продукції з країни перебування, виробленої на підприємствах з іноземними інвестиціями. Вимога обов'язкового експорту найчастіше виникає у виробництві комп'ютерів у хімічній та нафтохімічній промисловості [28, с. 78].

Основні напрями та засоби реалізації політики стимулювання залучення іноземних інвестицій. Основною метою політики стимулювання є

вплив на напрям, обсяг і характер інвестиційних потоків. В основі стимулювання залучення іноземного капіталу лежать програми приватизації, що реалізувалися раніше і реалізуються зараз у різних групах країн. Між приватизацією та надходженням ПП існує взаємозв'язок:

- приватизація може використовуватися іноземним інвестором як засіб розширення ринків збуту, тоді як державна власність зберігає монопольне право на продаж державним компаніям;
- як для іноземного інвестора, так і для національного підприємця приватизація є одним із макроекономічних чинників, які складають основу сприятливого інвестиційного клімату.

Основним напрямком стимулювання припливу ПП є надання різноманітних пільг. Національний режим передбачає, що іноземні та національні інвестори мають рівні права на отримання стимулів. Водночас пільги надаються підприємцям за таких умов:

- сприяння зростанню зайнятості;
- сприяння розвитку малого та середнього підприємництва;
- НДДКР у країні перебування;
- просування регіональної політики;
- сприяння розширенню експорту.

З середини 1990-х років у приймаючій політиці приймаючих країн щодо залучення ПП відбулися деякі зміни. У зв'язку з цим можна виділити три напрямки реалізації даної політики:

1) підвищення іміджу приймаючої країни здійснюється шляхом поширення рекламних матеріалів, що характеризують цю країну, її потенціал щодо залучення ПП. З цією метою проводяться засоби масової інформації, спеціальні видання, дискусії, спеціальні зустрічі тощо з метою інформування про умови інвестування;

2) надання державою комплексного пакету послуг для можливих іноземних інвесторів щодо підтримки їх інвестиційної діяльності. Це консультаційні послуги, що сприяють проходженню різноманітних

бюрократичних етапів реєстрації та податкового контролю, отримання дозволів тощо;

3) надання фінансових, фіскальних та інших послуг іноземним та вітчизняним підприємцям пільг. Фінансові стимули більше орієнтовані на розвинені країни. Фінансові субсидії надаються на рівні регіонів, міст чи районів з метою стимулювання регіонального розвитку окремих галузей економіки приймаючої країни.

У розвинутих країнах також широко використовуються податкові пільги, зокрема прискорена амортизація, знижені ставки корпоративного податку. У країнах, що розвиваються, часто використовується практика зниження податкових ставок, податкових декларацій, податкових канікул, іноді продовження від 1 до 5, іноді 10-25 років. Іншою формою стимулювання є пільгові ставки мита, передбачені на період 5-10, а для деяких проектів - 15-23 роки. Таким чином, на практиці у стимулюванні іноземних інвестицій промислово розвиненими країнами переважають фінансові засоби, а на практиці в країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою — фіскальні чи податкові стимули [29].

Часте застосування пільгового мита на імпортне виробниче обладнання (що в індустріально розвинутих країнах є неефективним заходом через низькі тарифні ставки на більшість видів промислового обладнання — кілька відсотків), зниження ставок корпоративного податку на прибуток, податкові канікули. У країнах з перехідною економікою застосовуються такі методи стимулювання: зниження стандартного рівня ставок податку на прибуток підприємств, надання податкових канікул, пільгові ставки мита на сировину або обладнання. У деяких країнах використовується система так званої податкової стабілізації, яка гарантує незмінність податкових ставок протягом встановленого часу [30, с. 65].

Секретаріат ЮНКТАД розробив класифікацію стимулів для іноземних інвестицій, яка включає три групи стимулів (Таблиця 1.6):

Таблиця 1.6

Класифікація стимулів для іноземних інвестицій за ЮНКТАД

Вид пільг	Характеристика
фіскальні пільги	1) зниження ставки податку на прибуток підприємств; 2) податкові канікули - вирахування податку протягом декількох років з дати отримання першого задекларованого прибутку 3) збільшення суми амортизації; 4) дозвіл на подальше віднесення збитків, отриманих за перший період роботи, в рахунок майбутніх прибутків; 5) інвестиційні та реінвестиційні знижки; 6) зменшення відрахувань до соціальних фондів; 7) зменшення розміру оподатковуваного прибутку залежно від чисельності працівників та інших витрат на оплату праці; 8) стимули, пов'язані зі зниженням ставки ПДВ, у тому числі зменшення податку на прибуток корпорацій або позики за рахунок збільшення частки місцевої сировини чи напівфабрикатів; 9) зниження експортного мита; 10) пільгове оподаткування експортної виручки; 11) зниження ставок податку на спеціальну виручку в іноземній валюті, у тому числі на експорт промислових товарів; 12) податкові пільги для внутрішніх продажів в обмін на експортні надходження; 13) податкові кредити у зв'язку з використанням місцевої сировини у виробництві товарів, призначених на експорт; 14) зниження оподаткування експортоорієнтованого виробництва.
фінансові пільги	1) прямі субсидії для покриття частини капітальних витрат, витрат на виробництво чи збут конкретного інвестиційного проекту; 2) субсидовані кредити; 3) гарантії за наданими кредитами; 4) гарантовані експортні кредити; 5) участь державного капіталу в інвестиціях у проекти з високим комерційним ризиком; 6) державне страхування пільгових кредитів, наданих під окремі види ризиків.
інші пільги	1) субсидування витрат на створення або реконструкцію інвестиційного інфраструктурного проекту; 2) субсидування послуг, включаючи допомогу в пошуку джерела фінансування, в проектах розвитку, надання інформації про ринкові умови, наявність сировини, допомогу в навчанні персоналу, надання технічних можливостей для розробки ноу-хау або вдосконалення контролю якості; 3) укладення пільгових державних контрактів; 4) закриття ринку для приходу інших виробників або надання монопольних прав на виробництво окремих товарів; 5) захист від імпоротної конкуренції; 6) спеціальні програми надання іноземної валюти (в т.ч. спеціальні обмінні курси), гарантування ризику при отриманні іноземних позик, пільги в позиках в іноземній валюті та спеціальні пільги для репатріації доходів і капіталу

Джерело: складено за [31]

Загалом наявність лише окремих пільг не є достатнім стимулом для залучення капіталу. Іншими факторами, які складають концепцію інвестиційного клімату, є політична та економічна стабільність, рівень розвитку інфраструктури, вартість і кваліфікація робочої сили. Велике значення при прийнятті рішення про інвестиційне інвестування має якісна інфраструктура.

Зовнішньополітична стратегія України свідчить про те, що міжнародна інвестиційна діяльність не обмежується створенням сприятливих умов для інвестиційної діяльності, а й передбачає активну роль органів державної влади у реалізації системи довгострокового інвестування в економіку. В ЄС країни здійснюють міжнародну інвестиційну діяльність шляхом непрямого державного втручання в економічний розвиток, така необхідність зумовлена тим, що вирішення багатьох інвестиційних проблем, які мають країни, вимагає такого втручання. Державне регулювання інвестицій в економіку в ЄС здійснюється за допомогою багатьох програм розвитку, а інвестиції розподіляються в різних секторах економіки, для чого існують різні види спеціальних державних інвестиційних інститутів.

1.3 Методи та показники оцінки впливу міжнародної інвестиційної діяльності на економічний розвиток регіону

Будь-яке рішення для іноземного інвестора приймається на основі аналізу рентабельності, тобто для нього інвестиції оцінюються позитивно, якщо прибуток від інвестицій вище вкладеного капіталу. На макрорівні іноземний інвестор оцінює для альтернативних варіанті вкладення інвестиційну ситуацію в регіоні (країні), тому в даному випадку можна використовувати оцінки, що запропоновані World Bank Group, Standard and Poor's Rating, Moody's Investors Services. Так, наприклад, привабливість економіки країни або регіону для іноземних інвесторів може базуватися на ROI певного сектора національної/регіональної економіки. Такий аналіз дає для

іноземних інвесторів можливість краще зрозуміти фінансову потужність кожної економіки.

Однак в цілому методи оцінки інвестиційної привабливості, яка впливає на можливість здійснювати міжнародну інвестиційну діяльність, можна розділити на три основні групи (Таблиця 1.7).

Таблиця 1.7

Методи оцінки інвестиційної привабливості регіону

Метод	Характеристика
статистичний підхід	За допомогою статистичних показників із статистичного підходу виводиться основний інструмент для визначення рівня економіки. Це простий підхід, заснований на надійних даних, але не всі фактори можна визначити.
метод експертних оцінок	Відповідно до методу експертної оцінки аналітик виділяє найважливіші на його думку показники і досліджує їх у динаміці, на основі чого формує висновки. Цей метод адаптується до потреб конкретних інвесторів і поглиблює аналіз продуктивності окремих галузей. Однак таке дослідження є суб'єктивним і висновки багато в чому залежать від позиції експерта.
рейтинговий підхід	Розрізняють два підходи до рейтингування: рейтингово-аналітичний та рейтинговий підхід на основі опитувань. Перший метод аналізує наявні показники та їх групування. Цей метод простий у використанні та інтерпретації даних. Недоліком є складність у виборі правильної методики розрахунку показників. Другий метод передбачає опитування експертів регіону, за результатами якого складається загальний рейтинг

Джерело: складено за [32, с. 57].

Комбінування цих трьох методів дозволяє проаналізувати країну чи регіон на макрорівні.

Взагалі іноземних інвесторів цікавить набір показників, який можна поділити на три групи (Рис. 1.5):

загальні показники	• відносяться дані про конкурентоспроможність держави, рейтинг на міжнародному інвестиційному ринку.
макроекономічні показники	• існує 40 макроекономічних показників, які включають ВВП, державний борг, експорт та імпорт товарів і послуг.
показники ринкової оцінки інвестицій	• система показників, що дозволяють оцінити ефективність, ефект, окупність інвестицій тощо

Джерело: складено за [32, с. 58]

Проаналізуємо деякі з них. Основними економічними показниками є ВВП на душу населення, зростання реального ВВП, інфляція, сальдо бюджету, рахунок поточних операцій, зовнішній борг. Основними економічними показниками оцінки також є: дохід на душу населення, державний борг, інфляція, приплив прямих іноземних інвестицій, податкова ставка, корупція, витрати на душу населення тощо. Також чинники економічного розвитку можуть стосуватися оцінки ринку товарів, фінансів і праці, його розміру, інновації, якості державних інституцій, інфраструктури, освіти та макроекономічної ситуації. Серед усіх показників, які вимірюються цими рейтингами, можна виділити кілька основних: державний бюджет, зовнішній борг, інфляція, податки, національні заощадження, ставка, заробітна плата [33, с. 357].

Деякі вчені поділяють інвестиції на типи та стверджують, що інвестиції першого типу орієнтовані на місцеві та регіональні ринки, другий тип ПІІ залежить від ресурсів, яких немає в країні, згідно третього типу ПІІ, фірма може отримати вигоду від територіально розподіленої діяльності з ефектом масштабу. Найбільш надійним показником для економічних досліджень іноді називають розмір ринку, що вимірюється ВВП або ВВП на душу населення країни або регіону. Так, наприклад, саме розмір китайського ринку привернув інвесторів з США, тому що у дослідженнях неодноразово було підкреслено

розмір китайського ринку та показники його зростання, що стало фактором привабливості країни. [34, с. 21-33].

Доволі суперечливим фактором визначають заробітну плату. Теоретики часто стверджують, що чим дешевша робоча сила, тим більше прямих інвестицій надходить на ринок країни або регіону. Тут знову приводять в якості прикладу Китай, тому що низька заробітна плата є ключовою перевагою для автомобілескладання або збірки телекомунікаційного обладнання [35, с. 21]. Однак інші дослідники наголошують на високій заробітній платі як показнику ефективності у тих випадках, коли інвестору потрібна висококваліфікована праця. [36, с. 48].

Серед спірних чинників також називають політичну нестабільність. У певних ситуаціях може бути, що вигода від використання багатих природних ресурсів стане інструментом компенсації політичної нестабільності, як то відбувається у Нігерії та Анголі.

Інфраструктуру країни або регіону також розглядають як перешкоду та можливість для іноземних інвестицій. Звичайно погано розбудована інфраструктура перешкоджає притоку ПІІ, але водночас вона сама може стати потенційною сферою для іноземних інвестицій. Зовнішні конфлікти можуть мати негативний вплив на іноземний бізнес та проявлятися у вигляді обмежень на діяльність або торговельних та інвестиційних санкцій, певних викривлень у розподілі економічних ресурсів і до різких змін у структурі суспільства.

Іншим фактором, що впливає на іноземні інвестиції у реальний сектор, є витрати на дослідження та розробки. Зафіксовано прагнення технологічно розвинутих країн інвестувати в такі дослідження, з одного боку, та їхню привабливість для ПІІ з інших країн через розвиненість даного сектору, з іншого боку.

Також можна відзначити, що регіональна інтеграція позитивно впливає на приплив інвестицій, прикладом може бути Європейський Союз; так само впливає і агломеративна економіка, наприклад, Силіконова долина. У таких об'єднаннях (інтеграційних або агломераційних) зменшуються витрати,

пов'язані з такими факторами як податки, інфраструктура, політичні умови тощо.

Суперечливим фактором визнають корупцію в економіці. Зазвичай вважають, що корупція негативно впливає на приплив іноземних інвестицій, однак іноді дослідники стверджують і доводять, що країни з вищим рівнем корупції залучають більше інвестицій із розвинутих країн. [37, с. 12].

Опитування керівників високого рівня у різних галузях, таких як автомобільна, хімічна, фармацевтична, швейна та харчова промисловість, доводить про важливість п'яти основних груп макроекономічних факторів: політичні, правові, економічні, соціальні, технологічні та міжкультурні та виявили, що найвпливовішими є політичні чинники, потім економічні, соціальні, технічні, а потім міжкультурні фактори. [38, с.30-31]. Також було проведено додаткове дослідження макроекономічних показників країни для чотирьох важливих економік світу, а саме Центральної Європи, Східної Європи, США та Китаю. В даному випадку виявили, що для, наприклад, Китаю політичні та економічні фактори є найменш значущими, для країн Центральної Європи важливим виявилось технічне середовище та інфраструктура, а також соціальна сфера [39].

Взагалі підхід до аналізу та чинники, що формують інвестиційну привабливість країни та стимулюють міжнародну інвестиційну діяльність можна надати у вигляді схеми (Рис. 1.7).

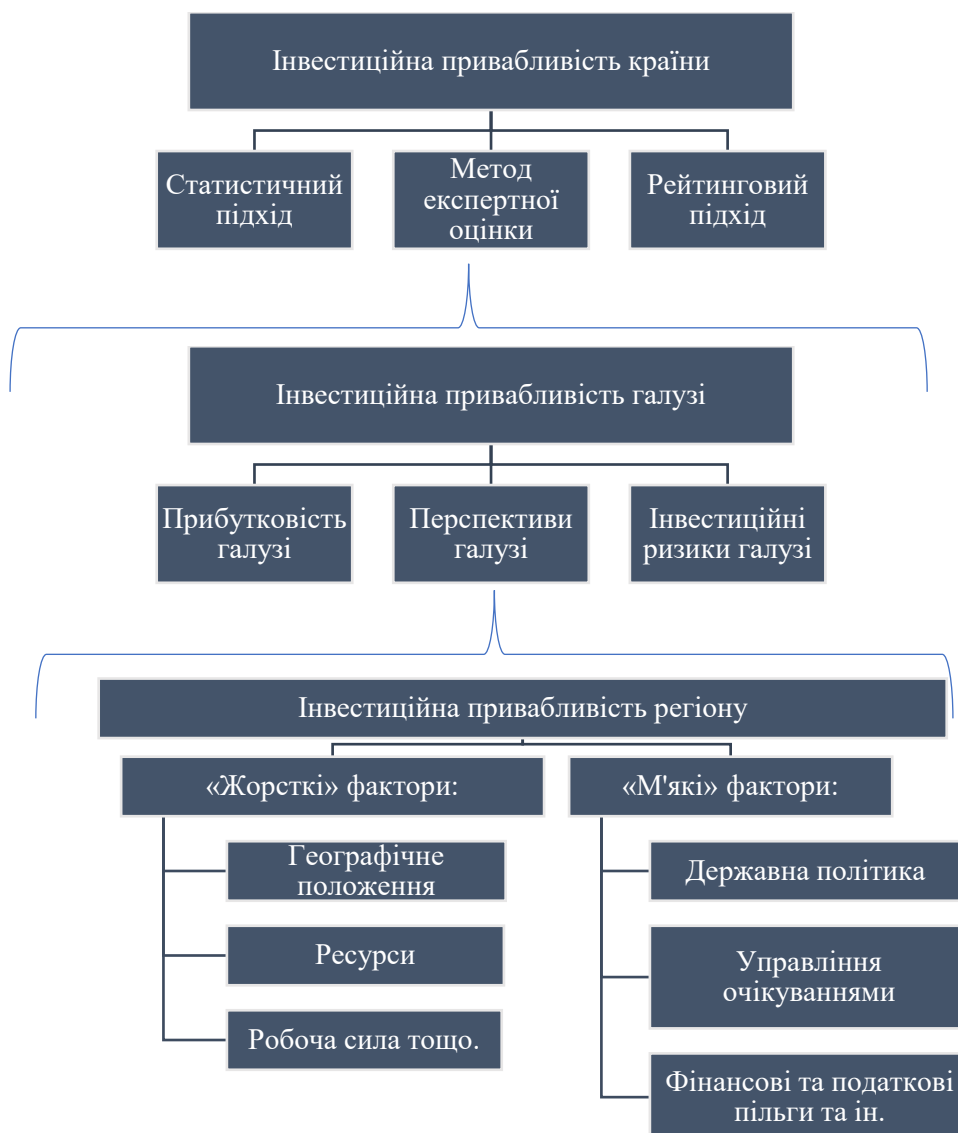

Рис. 1.7. Рівні інвестиційної привабливості

Джерело: складено за [40, с. 56; 41, с. 236]

Відзначимо, що більшість країн світу прагнуть залучити прямі іноземні інвестиції, тому що зазвичай вони інвестиції збільшують капітал у країнах, які не самі в змозі залучити кошти для масштабних проєктів. Прямі іноземні інвестиції також сприяють створенню нових робочих місць, зниженню рівня безробіття; заробітна плата в міжнародних компаніях часто вища, ніж у вітчизняних компаніях, а також стають кращими робоча сила та якість роботи [42], закордонні інвестиції позитивно впливають не тільки на ВВП, але й на економічне зростання країни, покращуючи загальну продуктивність і більш ефективне використання ресурсів. ПІІ сприяють збільшенню зайнятості над

розвитком та подальшим розвитком бізнесу, саме тому ПІІ часто вважаються одним із найважливіших факторів економічного стимулювання [43, с. 27]. Позитивний вплив ПІІ відбивається не лише не тільки на зростання ВВП країни, а позитивно впливають на інвестиції в продуктивність праці приймаючої країни, але слід зазначити, що таке зростання продуктивності неоднакове в різних сферах економічної діяльності [44, с. 2010]. В цілому, робочі місця, створені за допомогою ПІІ, вважаються хорошими як для працівників, так і для країн/регіонів. Іноземні компанії виплачують працівникам в країнах, що розвиваються вищу зарплату, ніж місцеві, а роботодавці надають більше можливостей для навчання працівників [45, с. 19]. Робочі місця, створені за допомогою залученого іноземного капіталу, також корисні для загального підвищення продуктивності праці, що зумовлено посиленням рівня конкуренції місцевих підприємств. Іноземні фірми, як правило, у середньому більші за національні компанії. Також вважається, що інвестиції з-за кордону можуть допомогти зменшити рівень корупції в країні, хоча це відбувається не у всіх випадках. Так, дослідники відзначають, що ПІІ, залучені шляхом пошуку доступу до великих нафтових родовищ, не призводять до зниження корупції в країні. Безумовно, залучення коштів від іноземних інвесторів сприяє поширенню технологій, формуванню якісного людського капіталу, подальшій інтеграції міжнародної торгівлі, більш активному створенню робочих місць і розвитку бізнесу [46, с. 55].

Слід підкреслити, вплив ПІІ на країни, що розвиваються, подібний до ефекту в розвинених країнах, але меншого розміру та меншого значення. Незважаючи на те, що інвестиції з інших країн можуть принести різні вигоди, необхідно реалізувати умови, щоб вони не спричинили негативного впливу на вітчизняних виробників, наприклад, недобросовісну конкуренцію. Спеціальні привілеї, що надаються урядом інвесторів, можуть порушити внутрішній ринок і тим самим підірвати місцевий бізнес. Негативний вплив на ПІІ виникає, коли місцеві підприємства втрачають позиції на місцевому ринку, оскільки іноземні інвестори стають монополістами, іноземні компанії можуть

витіснити місцевий бізнес і навіть можуть мати негативний вплив на економічне зростання країни. Тому потрібно надати позитивні та негативні ефекти ПІІ (Рис. 1.8).

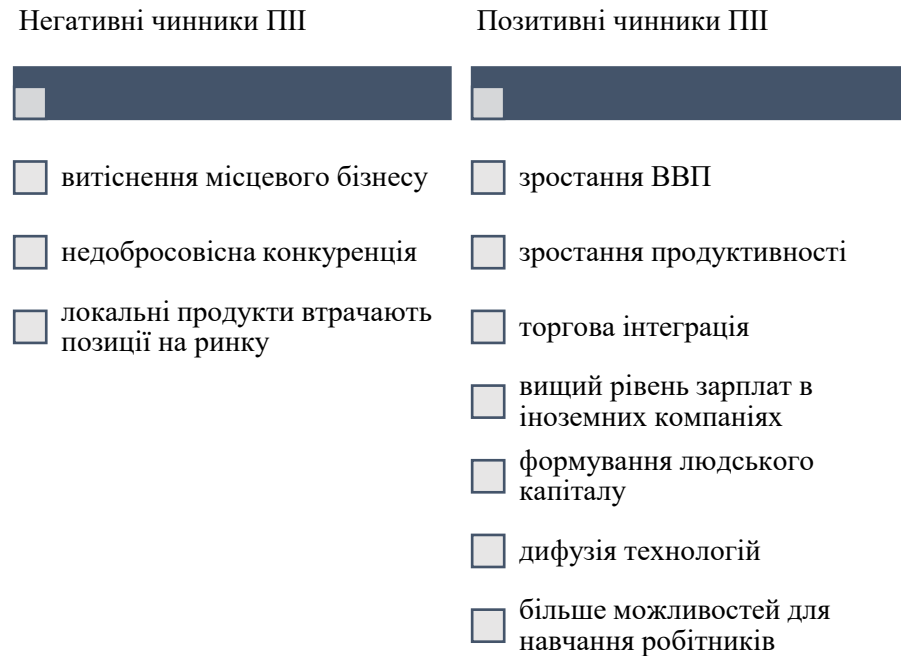

Рис. 1.8. Позитивні та негативні впливи ПІІ на економіку приймаючої країни
Джерело: складено за [46, с. 58]

Необхідно підкреслити, що хоча ПІІ можуть принести багато переваг країні, але країни, які приймають іноземні інвестиції, повинні враховувати потенційний негативний вплив, намагатися правильно орієнтувати ці інвестиції та отримати від них усі вигоди.

Також можна надати узагальнений порівняльний аналіз підходів до оцінки прямих іноземних інвестицій в економіці країни або регіону.

Таблиця 1.8

Порівняльний аналіз підходів оцінки прямих іноземних інвестицій (ПІІ)

Метод	Переваги	Недоліки
Національний банк	1) з метою забезпечення отримання об'єктивної та повної інформації про прямі інвестиції роботи зі статистики прямих інвестицій здійснюються на двох рівнях: на рівні країни та регіонів; 2) комбінований метод збирання статистичної інформації;	1) отримання внутрішнього доступу до статистичних даних для підвищення точності прогнозів 2) проведення порівняльного аналізу показників з іншими визнаними методологіями на виявлення коефіцієнта збіжності

		та вжиття подальших коригувальних заходів
Статистичні органи	1) статистичне спостереження рухом іноземного капіталу здійснюється окремо за спрямованістю вкладення; 2) статистичне спостереження за рухом іноземних інвестицій здійснюється щокварталу	1) не розглядає реінвестовані доходи та низку інших значних потоків ПІІ; 2) також не є всеосяжною через обмежений доступ до вичерпних джерел даних
Метод ЮНКТАД	потоки ПІІ розглядаються виходячи з основних напрямів: 1. Національні інвестиції - керівні засади політики; 2. Керівництво міжнародною політикою 1) інтегрування стратегічних рекомендацій у реальну економіку; 2) включення стійких цілей розвитку в інвестиційну політику; 3) забезпечення актуальності та ефективності інвестиційної політики	1) більшою мірою заснована на оціночних судженнях та рекомендації, що важко імплементуються в реальних умовах;

Джерело: складено за [46, с. 57]

Таким чином, потрібно об'єднати структуру інвестиційної політики із спільною розробкою стратегії або політики промислового розвитку, яка буде працювати в контексті національної економіки та забезпечувати узгодженість з іншими галузями політики, включаючи розвиток приватного сектору чи підприємств, а також політики на підтримку технологічного прогресу, міжнародної торгівлі, щоб підвищити ефективність участі у міжнародній інвестиційній діяльності.

Висновки до розділу 1

Міжнародна інвестиційна діяльність - це сукупність дій суб'єктів (інвесторів та учасників) щодо здійснення інвестицій за кордон та іноземних інвестицій з метою отримання прибутку. Його суб'єктами-інвесторами є фізичні особи, корпорації, національні та міжнародні фінансові інститути, уряди країн, а суб'єктами-учасниками – фізичні та юридичні особи, які забезпечують здійснення інвестицій як виконавці замовлень або доручень інвестора.

Міжнародна інвестиційна діяльність відіграє провідну роль у системі міжнародних відносин і має великий вплив на економіку країни, тому така діяльність потребує регулювання на внутрішньому та міжнародному рівнях. Необхідне регулювання міжнародної інвестиційної діяльності може здійснюватися за допомогою економічних, адміністративних і правових методів, а також інструментів мотивації та стримування.

Потрібно об'єднати структуру інвестиційної політики із спільною розробкою стратегії або політики промислового розвитку, яка буде працювати в контексті національної економіки та забезпечувати узгодженість з іншими галузями політики, включаючи розвиток приватного сектору чи підприємств, а також політики на підтримку технологічного прогресу, міжнародної торгівлі, щоб підвищити ефективність участі у міжнародній інвестиційній діяльності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

2.1. Організаційно-економічна характеристика Одеського регіону в якості суб'єкту міжнародної інвестиційної діяльності

Одеський регіон займає більшу частину території Північно-Західного Причорномор'я. Одеса – адміністративний центр області, одне з найбільших міст України. Місто також є важливим транспортним, промисловим, культурним і туристичним центром з населенням понад 1 млн осіб до початку повномасштабного вторгнення. Слід зазначити, що Одеська область відома як рекреаційно-туристичний район, центр виноробства. Одним із важливих факторів сталого розвитку регіону, його соціально-економічної сфери є сильна конкурентна позиція регіону. Широкий вихід до Азово-Чорноморського басейну та великих річкових магістралей визначає стратегічно вигідне положення регіону для розвитку транспортної інфраструктури - близько 75% вантажообігу припадає на порти Одеса, Южний, Іллічівськ, Рені, Ізмаїл, Усть-Дунайськ, Білгород-Дністровський.

Через територію області проходять міжнародні транспортні коридори: Критський 7-й і 9-й, транспортний коридор RASECA (Європа-Кавказ-Азія), коридори Балтійське море-Чорне море і Чорноморський транспортний кільцевий коридор - транспортний коридор навколо Чорного моря Організації чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС). Потужний міжгалузевий транспортний комплекс Одеської області представлений усіма видами транспорту: залізничний, автомобільний, водний (морський і річковий), трубопровідний, авіаційний, електричний (зв'язок)

До основних природних ресурсів Одеської області, які широко використовуються в практиці санаторно-курортного лікування, відносяться унікальні кліматичні зони Чорноморського узбережжя, лікувальні грязі і ропа Будакський (Шаболацький), Куяльницький, Тилігульський, Хаджибейський

лимани та Тузлинська група озер. (Шагани, Алібей, Бурнас), а також джерела різноманітних мінеральних вод.

Одеська область є високорозвиненим промисловим регіоном, промисловість якого відіграє значну роль у структурі реального сектору економіки. В області працює 213 великих і середніх промислових підприємств.

Промисловість Одеської області у 2021 році становила (Рис. 2.3):

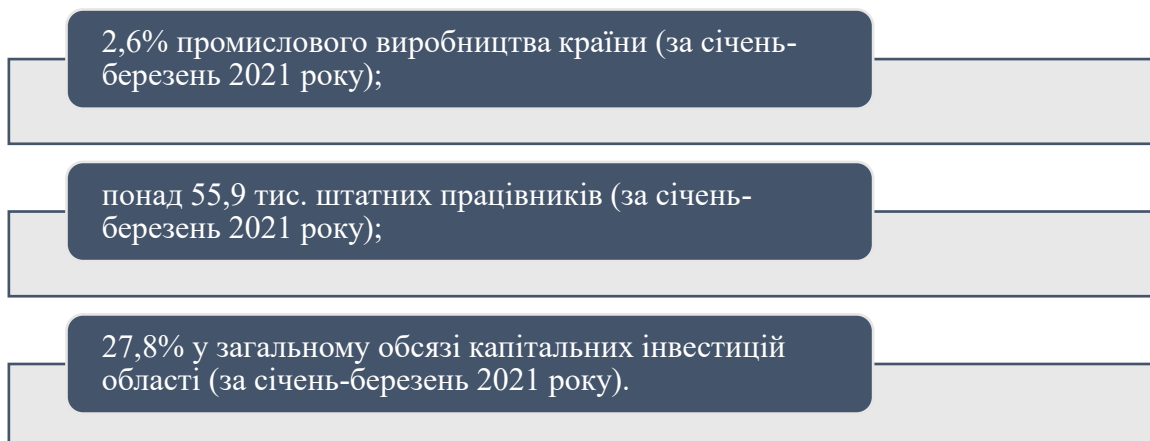

Рис. 2.3. Основні показники промисловості Одеської області у 2021 році

Джерело: складено за [47]

Промисловий комплекс Одеської області представлений підприємствами, які виробляють: рослинні олії та тваринні жири; молочні продукти; м'ясо та м'ясні продукти; напої, овочеві та фруктові соки; риба, ракоподібні та молюски; хімічні речовини та хімічні продукти; проводи та кабелі, телевізійні приймачі, лічильники електроенергії; оптико-механічне обладнання; холодильне обладнання та ін.

Індустріальні парки в Одеській області також є важливим чинником, який впливає на його інвестиційну привабливість (Рис. 2.4).

iPark	Подільський індустріальний парк
• iPARK розташований в 25 км від міста Одеса на березі Чорного моря. • Індустріальний парк реалізований найбільшим приватним морським портом ТІС є прикладом створення сучасного промислового і логістичного кластеру в Україні. Проект дозволяє оптимізувати доставку товарів на споживчі ринки ЄС і СНД. • Проект орієнтований на виробників, які хочуть оптимізувати логістику експорту та закордонних виробників, які розглядають можливість створення нових потужностей в Україні	• Функціональне призначення індустріального парку враховує промисловий профіль міста, наявні сировинна база, рівень кваліфікації населення та географічне положення землі • Пріоритетні напрямки: • переробна промисловість (первинна та вторинна переробка сільськогосподарської сировини, виробництво харчових продуктів тощо); • логістика (створення транспортно-логістичного центру з можливим відкриттям митно-ліцензійного складу)

Рис. 2.4. Індустріальні парки Одеської області

Джерело: складено за [47]

Одеська область є одним із найбільших сільськогосподарських регіонів України. Земельний фонд області становить 3,3 млн. га, у тому числі 2,6 млн. га сільськогосподарських угідь, з них 2,1 млн. га — рілля. Одеська область є лідером у рейтингу елеваторної потужності. За підсумками 2020 року він становив 5391,7 тис. тонн. Основна спеціалізація сільськогосподарських підприємств області: Рослинництво: вирощування зернових культур, соняшнику, овочів відкритого ґрунту Тваринництво: виробництво м'яса, молока, яєць.

Характеристика складових господарського комплексу Одеської області визначає її інвестиційну привабливість до повномасштабного вторгнення (Рис. 2.5):

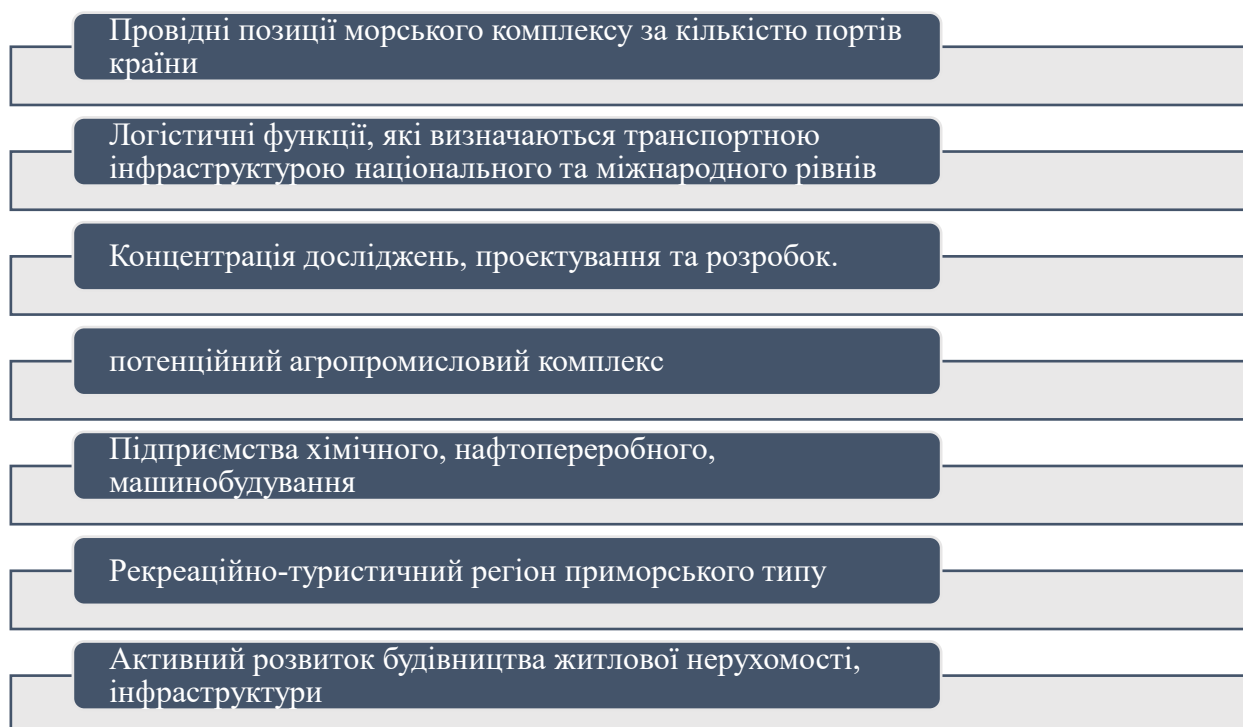

Рис. 2.5. Характеристика складових господарського комплексу Одеської області

Джерело: складено за [47]

Якщо говорити про показники соціально-економічного розвитку регіону в цілому, його можна охарактеризувати за допомогою наступних показників (Табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні показники соціально-економічного розвитку Одеської області у січні 2022 року

	Фактично у січні 2022р.	Темпи зростання (зниження), %		
		січень 2022р. до		січень 2021р. до січня 2020р.
		грудня 2021р.	січня 2021р.	
Середньомісячна заробітна плата одного працівника				
номінальна, грн	12326	123,2	122,5	119,3
реальна, %	x	122,2 ²	110,9	108,6
Заборгованість із виплати заробітної плати – усього, млн.грн	65,1	88,4	126,7	x
Індекс споживчих цін	x	101,3	110,0	101,7

Обсяг реалізованої промислової продукції, млн.грн	94432,1	x	x	x
Індекс промислової продукції	x	75,1	116,6	107,0
Індекс сільськогосподарської продукції	x	x	97,2	89,1
Обсяг виробленої будівельної продукції, тис.грн	399803	x	x	x
Індекс будівельної продукції	x	x	106,8	69,4
Капітальні інвестиції, млн.грн	18853,7	x	102,3	72,7
Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію, тис.м ²	1038,9	x	197,8	145,8
Експорт товарів, млн дол. США	1697,9	x	124,8	115,0
Імпорт товарів, млн дол. США	2306,7	x	105,6	122,4
Сальдо (+, -)	-608,8	x	x	x
Експорт послуг, млн.дол.США	955,7	x	113,0	102,2
Імпорт послуг, млн.дол.США	545,6	x	178,5	109,2
Сальдо (+, -)	410,1	x	x	x
Вантажообіг, млн.ткм	5579,3	94,1	127,6	80,3
Пасажирообіг, млн.пас.км	487,1	90,6	132,3	45,2
Оборот роздрібної торгівлі, млн.грн	9136,7	79,1	117,7	106,4

Джерело: складено за [48]

Можемо відзначити, що за рік порівняння на 6% зросла роздрібна торгівля, на 19% номінальна заробітна плата, на 7% індекс промислової продукції, на 45,8% експорт, на 22,4% імпорт (хоча сальдо платіжного балансу зовнішньої торгівлі було від'ємним – 608,8 млн.дол. США).

Протягом 2016-2021 років Одеська область за показником індексу промислової продукції займала лідерські позиції та посідала місця у першій п'ятірці серед регіонів України. Найбільше реалізовано продукції підприємствами харчової промисловості (28,8% до загального обсягу). Аналіз обсягів реалізованої продукції в Одесі показує, що найбільший обсяг припадає на внутрішню торгівлю, ремонт автомобілів – 46,3% від загального обсягу, потім промисловість – 19,9%, транспорт і склади – 9,72%, будівництво – 13,3%, сільське, лісове та рибне господарство – 3,45%, охорона здоров'я та соціальна допомога – 1,9%, операції з нерухомістю – 1,7%. На науково-технічну діяльність припадає менше 1%.

Географічне положення міста передбачає розвиток інших сфер, таких як рекреація, сільське господарство, рибництво. Однак наявність досить великої

кількості портів і транспортних шляхів з Європи дає перевагу для розвитку торгівлі [49].

Проте оцінка поточної ситуації економічного розвитку Одеської області не є однозначною, регіони розвинені нерівномірно. Переважна більшість підприємств у різних сферах у 2020 році зазнали збитків через пандемію Covid 19 та нестабільність суспільно-політичної ситуації в країні [50].

Для розрахунку в якості бази даних використано дані Державної статистики України.

Рис. 2.6. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності

Джерело: складено за [51]

Можна відзначити, що за обсягами реалізованих товарів та послуг в регіоні переважають рознічна та оптова торгівля та промисловість, причому вони значно перевищують обсяги реалізації в інших галузях народногосподарського комплексу Одеської області.

Також доцільно привести статистичну інформацію щодо структури зовнішньої торгівлі товарами та послугами Одеського регіону у 2022 році у порівнянні із попереднім періодом (Табл. 2.2, Табл. 2.3).

Таблиця 2.2

Структура зовнішньої торгівлі послугами за видами Одеської області у 2022 р

Найменування	Експорт			Імпорт		
згідно із КЗЕП	тис.дол. США	у % до 2021р.	у % до загального обсягу, розділу	тис.дол. США	у % до 2021р.	у % до загального обсягу, розділу
Усього	561632,4	59,4	100,0	385611,0	72,0	100,0
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	1786,0	76,5	0,3	—	—	—
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	6892,5	30,4	1,2	к	к	к
Транспортні послуги	415118,4	55,2	73,9	346290,4	76,1	89,8
Послуги, пов'язані з подорожами	13644,6	49,7	2,4	2979,5	32,7	0,8
Послуги з будівництва	7837,8	75,1	1,4	к	к	к
Послуги зі страхування	228,6	15,8	0,0	к	к	к
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	к	к	к	к	к	к
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	1580,2	88,2	0,3	1744,3	22,6	0,5
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	51437,9	107,1	9,2	4984,5	66,2	1,3
Ділові послуги	62161,3	78,2	11,1	22936,7	66,6	6,0
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	873,7	90,8	0,2	к	к	к
Державні та урядові послуги	—	—	—	—	—	—

Джерело: сформовано за [51]

Таблиця 2.3

Товарна структура зовнішньої торгівлі регіону у січні–жовтні 2023 року

Код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до січня–жовтня 2022	у % до заг. обсягу	тис. дол. США	у % до січня–жовтня 2022	у % до заг. обсягу
Усього	1466291,8	78,9	100,0	1876702,0	110,6	100,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	17295,8	100,0	1,2	27561,1	123,4	1,5
II. Продукти рослинного походження	936743,3	90,8	63,9	174628,8	103,4	9,3
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	212292,8	49,1	14,5	56088,5	56,9	3,0
IV. Готові харчові продукти	100671,9	105,2	6,9	120814,3	154,5	6,4
V. Мінеральні продукти	к	к	к	504061,5	85,2	26,9
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	18763,4	73,7	1,3	134796,6	123,9	7,2
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	8561,2	73,2	0,6	105584,3	177,9	5,6
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	536,0	96,8	0,0	7581,1	145,7	0,4
IX. Деревина і вироби з деревини	7669,9	57,7	0,5	9618,5	140,2	0,5
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	2613,9	105,1	0,2	17777,5	115,2	0,9
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	5814,5	60,7	0,4	57729,7	84,2	3,1
XII. Взуття, головні убори, парасольки	4487,5	87,8	0,3	43051,8	129,5	2,3
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	2504,1	92,4	0,2	32133,1	127,9	1,7
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	37,3	122,9	0,0	к	к	к
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	71651,9	76,6	4,9	97356,1	131,1	5,2
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	34078,0	59,5	2,3	246343,1	163,4	13,1
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	7971,2	30,2	0,5	141264,8	143,8	7,5
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	7976,7	115,8	0,5	28161,1	101,7	1,5
XX. Різні промислові товари	3902,4	88,9	0,3	55526,1	143,3	3,0
XXI. Твори мистецтва	46,9	530,4	0,0	к	к	к

Джерело: сформовано за [51]

Попри військові дії, підприємства Одеського регіону за 2022 рік експортували товарів на 2400,4 млн дол. США, що на 41,4% більше ніж у 2021 році. Область залишилась ключовим транспортно-логістичним хабом з експорту продукції, у 2022 році експорт товарів становив 2400,4 млн дол США, що на 41,4 % більше порівняно з 2021 роком, а імпорт товарів – 2121,5 млн дол США та зменшився на 8,2%. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами

склало 278,9 млн дол США (у 2021 році сальдо було негативне – 613,3 млн дол США).

Основу товарної структури експорту області складали: продукти рослинного походження (58,8% від загального експорту товарів); жири та олії тваринного або рослинного походження (21,4%); готові харчові продукти (4,6 %); недорогоцінні метали та вироби (4,4 %).

Одним із найважливіших факторів протидії продовольчій кризі стала реалізація угоди про розблокування портів Великої Одеси, завдяки якій обсяг експорту агропродукції з портів області до країн Азії, Європи та Африки на 31.12.2022 склав 16,5 млн тонн (617 суден). У товарній структурі імпортованих надходжень товарів переважали: мінеральні продукти (34,9% від загального обсягу імпорту товарів); продукти рослинного походження (9,9%); машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (10,1%); продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (6,6%) (Рис. 2.7).

Рис. 2.7. Товарна структура імпортованих надходжень товарів Одеського регіону

Джерело: сформовано за [51]

За підсумками 2022 року суттєво обсяг зовнішньої торгівлі послугами Одеської області склав 561,6 млн дол США, що на 40,6% (394,1 млн дол США) менше порівняно з 2021 роком, а імпорт послуг – 385,6 млн дол США та зменшився на 28,0% (160,0 млн дол США). Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами склало 176,0 млн дол США (у 2021 році позитивне сальдо становило 410,1 млн дол США).

Ракетні атаки по транспортно-логістичній інфраструктурі, блокування росією морських портів України – все це не тільки призупинило експорт вітчизняних товарів, а й призвело до різкого зростання цін. Тому виникла необхідність переорієнтувати постачання основних товарів вітчизняного експорту на альтернативні маршрути з використанням усіх видів транспорту, зокрема водного, залізничного та автомобільного. Залізниця і автотранспорт, стали надійною альтернативою морським постачанням, а можливість повноцінної роботи лише трьох українських морських портів: Рені, Ізмаїл, Усть-Дунайськ (порту пункт Кілія) набуло пріоритетного значення. За 12 місяців 2022 року вантажопереробка в морських портах Одеської області склала 51,24 млн т, що становить 47,8 % від показників січня-грудня 2021 року. Вантажопереробка експортних вантажів в морських портах області склала 43,87 млн т (53,5 %), імпортних – 5,39 млн т (32,9 %). Перевалка транзитних вантажів склала 1,81 млн т (21,4 %). Каботаж – 168,16 тис. т (47,9 %).

Вперше за останні 20 років з 11 серпня 2022 року розпочато виконання пасажирських перевезень через Дністровський лиман між смт Овідіополь та м. Білгород-Дністровський. Вже перевезено понад 8,3 тис. пасажирів.

З метою розширення пропускної спроможності інфраструктури у сполученні Україна – ЄС та забезпечення безперервності перевізного процесу в період активних військових дій, 22.08.2022 відновлено залізничне сполучення з Республікою Молдова, а саме відкрито оновлену залізничну ділянку Березине (Україна) – Басарабська (Молдова) протяжністю 20,9 км (яка не працювала понад 20 років). Наразі це головний залізничний маршрут для сполучення Одеси та Дунайських портів – «Рені» та «Ізмаїл». Вважається, що

об'єм вантажоперевезень на цій ділянці становитиме в середньому 10 млн т на рік. Паралельно триває розвиток інших логістичних проєктів, які сприятимуть експорту української продукції на зовнішні ринки. Зокрема, розвитку залізничного сполучення між пунктом Джурджулешти на українсько-молдавському кордоні та румунським портом Галац.

2.1 Аналіз стану та динаміки показників міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону

За уточненими даними Національного банку України на 31.12.2021 обсяг прямих іноземних інвестицій, унесених в економіку Одеської області з 16 початку інвестування, склав 1573,0 млн дол США, з них інструменти участі у капіталі – 1201,2 млн дол США, боргові інструменти – 371,8 млн дол США. Порівняно з даними на 31.12.2020 загальний обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився на 13,4%, водночас обсяг акціонерного капіталу збільшився на 7,6% (84,5 млн дол США). Тобто падіння загального обсягу прямих іноземних інвестицій відбулося виключно через суттєве скорочення боргових інструментів – на 53,2% (327,4 млн дол США). (Табл. 2.4, Рис. 2.8).

Таблиця 2.4

Прямі інвестиції (інструменти участі в капіталі) в економіці Одеської області: залишки за країнами світу (за основними інвесторами)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
усього	<u>1 004,6</u>	<u>1 233,4</u>	<u>1 236,5</u>	<u>1 161,1</u>	<u>1 329,6</u>	<u>1 116,7</u>	<u>1 201,2</u>	<u>852,8</u>
Австрія	2,8	3,6	4,1	- 0,2	1,5	7,4	9,0	7,4
Беліз	4,0	5,9	5,3	2,8	0,3	0,2	0,0	
Бельгія	8,1	10,9	12,6	7,0	12,9	6,3	7,7	5,3
Болгарія	2,4	5,0	5,6	4,7	5,7	5,0	4,0	2,8
Британ.Віргін. Острови	16,7	26,9	23,0	18,3	12,4	9,7	8,8	2,4
Греція	4,3	7,2	5,9	3,7	0,9	0,8	0,8	0,2
Естонія	6,3	0,4	0,4	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Ізраїль	0,4	0,6	0,7	0,9	1,8	1,2	2,3	0,8
Індія	5,8	6,7	6,2	5,0	4,5	3,8	3,9	*
Італія	6,4	6,4	5,1	1,0	1,0	0,8	0,8	0,6
Канада	0,8	2,8	2,5	1,8	1,3	1,1	1,1	*
Китай	1,9	0,6	0,6	0,2	0,5	0,3	26,0	7,8

Кіпр	324,6	430,3	361,0	275,3	368,3	329,0	311,8	216,9
Люксембург	18,4	9,5	1,5	93,9	113,7	73,3	78,8	58,2
Монако	53,1	113,4	111,6	65,7	74,8	63,4	64,7	47,2
Нідерланди	141,8	97,0	114,9	91,7	167,5	160,2	185,9	171,5
Німеччина	54,5	69,2	70,1	64,0	69,5	56,8	61,8	38,4
ОАЕ	2,1	5,1	9,3	6,2	7,2	7,9	3,4	1,0
Панама	30,7	28,0	27,0	19,3	13,1	3,4	3,2	2,3
Респ.Молдова	11,2	11,3	11,6	4,8	4,7	4,4	7,4	13,9
російська федерація	8,9	7,1	10,2	3,7	1,3	1,0	6,7	0,4
Сейшельські Острови	3,5	0,6	0,6	1,0	43,4	40,3	33,6	25,3
Сінгапур	- 2,6	81,3	146,3	242,8	174,1	136,6	149,7	100,0
Сполуч.Королівство Вел. Британії та Півн. Ірландії	138,2	118,9	113,5	114,3	120,4	87,3	93,5	47,6
США	34,0	47,4	48,1	36,1	24,6	20,5	3,1	2,3
Туреччина	6,9	4,9	4,3	4,3	2,1	2,1	6,8	4,2
Угорщина	9,4	9,8	14,4	0,0	0,0	1,4	1,3	1,6
Франція	37,9	46,0	48,9	38,8	40,0	30,3	40,1	32,5
Чехія	1,1	1,4	1,8	2,0	0,7	1,1	3,1	2,2
Швейцарія	25,2	35,4	22,6	13,5	23,9	26,9	30,3	22,2
<i>Країни ЄС</i>	765,3	826,0	771,7	699,7	909,3	675,7	713,3	544,6

Джерело: [52]

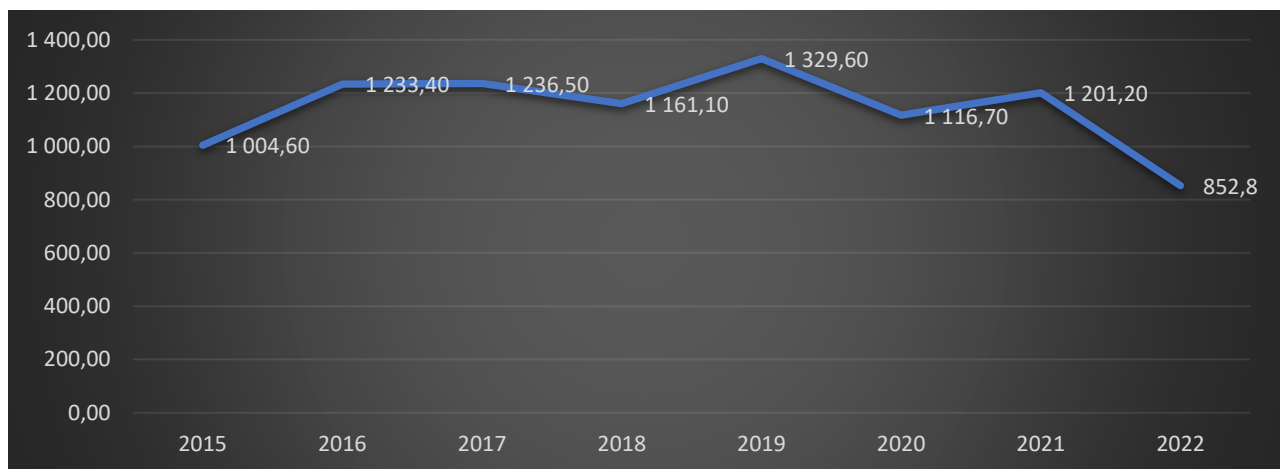

Рис. 2.8. Динаміка залишків прямих іноземних інвестицій (інструменти участі в капіталі) в Одеську область за 2015 – 2022 роки (млн.дол.)

Джерело : складено за [52]

У структурі прямих іноземних інвестицій частка акціонерного капіталу нерезидентів з країн ЄС становила 59,4 % (713,3 млн дол США). До основних країн-інвесторів, на які прийшлося 80,8 % загального обсягу прямих інвестицій належать: Кіпр – 311,8 млн дол США (26,0% у загальному обсязі), Нідерланди – 185,9 млн дол США (15,5 %), Сінгапур– 149,7 млн дол США (12,5 %), Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії – 93,5

млн дол США (7,8 %), Люксембург – 78,8 млн дол США (6,6 %), Монако – 64,7 млн дол США (5,4 %), Німеччина – 61,8 млн дол США (5,1%). Так, найбільшими країнами-інвесторами Одеської області є країни ЄС, але, особливу увагу варто приділити Кіпру. Підсумовуючи, можна побачити, що країна, яка постійно займає високі позиції серед інвесторів, повинна мати потужні інвестиційні проекти. Але давайте розберемося докладніше, чому це не так. Отже, відповідно до Закону № 412-VII від 04.07.2013 між Україною та Кіпром укладено договір про уникнення подвійного оподаткування. Оскільки Кіпр є офшорною зоною, багато українських підприємців (більше 40% за даними перевірки) легально реєструють там свій бізнес, платять менше податків, але ведуть бізнес в Україні. Тобто це звичайні інвестиції у свій бізнес, але зареєстровані як іноземні. Що стосується інших інвесторів, то Нідерланди та Великобританія є одними з найбільших інвесторів у світі.

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій прийшлися на: транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність (554,3 млн дол США - 46,1 % у загальному обсязі); промисловість (359,5 млн дол США - 29,9 %); операції з нерухомим майном (79,6 млн дол США - 6,6%); оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (60,4 млн дол США - 5,0 %); фінансову та страхову діяльність (47,5 млн дол США - 3,9 %). (Рис. 2.9).

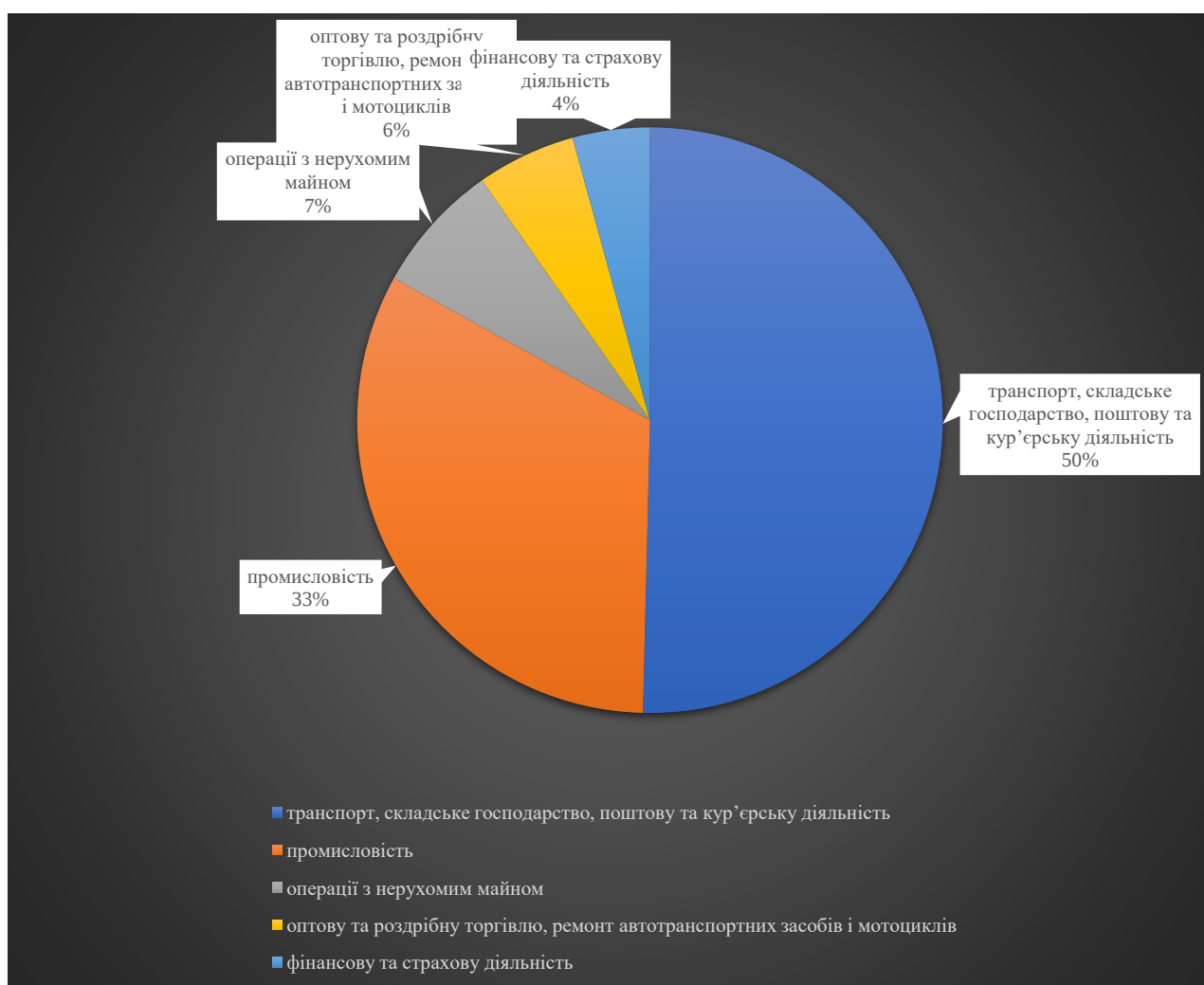

Рис. 2.9. Найбільші обсяги залучення прямих іноземних інвестицій в підприємства Одеської області, 2022 р.

Джерело: складено за [52]

Рис. 2.10. Динаміка залишків прямих іноземних інвестицій в Одеській області в галузь транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності в період 2015- 2022 роки .

Джерело: [52]

Таким чином, транспортування та складування є найбільшими економічними секторами, які інвестують і зберігають лідируючі позиції. Це пояснюється великими інвестиціями таких компаній, як ТОВ «РІЗОЙЛ» і ТОВ «ТІС» в порти та логістичну інфраструктуру. Після 2017 року спостерігався значний спад фінансової та страхової діяльності.

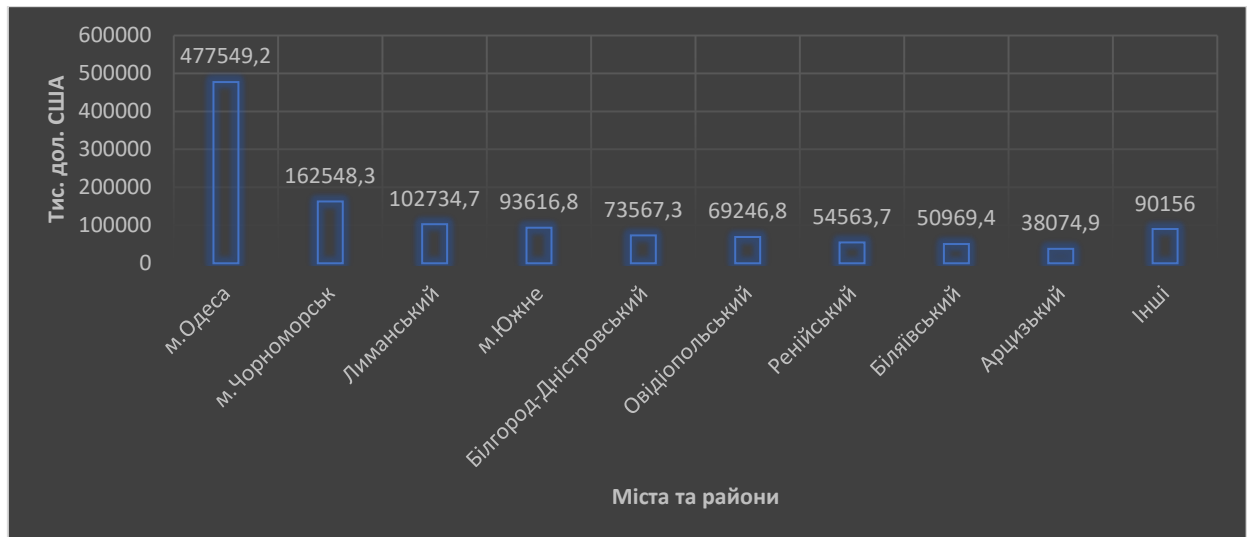

Рис. 2.11. ППІ по містах обласного значення та районах області, за 2018 рік.

Джерело : складено за [53].

Одеса, безумовно, є лідером з міст та районів області по залученню ППІ. Надалі йдуть припортові міста та райони, наприклад такі як Лиманський та Овідіопольський, які характеризуються потужною промисловістю, серед представників якої компанії ТОВ «Трансінвестсервіс», ТОВ «РІСОІЛ» та інші.

Одеська область є привабливим місцем для іноземних бізнесменів та міжнародних компаній та організацій. За даними Одеської обласної ради, з 2021 року в регіоні успішно реалізовано кілька міжнародних проектів з бюджетом у мільйони євро. Одним із наймасштабніших проектів є відновлення трамвайної інфраструктури міста Одеса за підтримки ЄБРР. План передбачає прокладання нових колій, покращення електростанцій та придбання нових трамваїв. Загальна вартість проекту становить приблизно 52 млн євро, з яких більше половини – кредит ЄБРР.

Одеська область також активно співпрацює з європейськими та міжнародними фондами та отримує кошти на різноманітні проекти.

Наприклад, програма ЄС «Підтримка впровадження медичної реформи» підтримує покращення охорони здоров'я в регіоні та надає 2,6 млн євро. У рамках програми ЄС «Транскордонне співробітництво Польща-Білорусь-Україна 2014-2020», наприклад, були виділені кошти на реалізацію проектів у різних сферах, зокрема транспорті, культурі та туризмі. Також в Одеській області працюють проекти, підтримані міжнародними фондами, такими як Міжнародний фонд реконструкції та Німецький фонд охорони навколишнього середовища. Ці проекти спрямовані на розвиток навколишнього середовища, захист природного середовища та сприяння розвитку туризму в регіоні.

Окрім того, Одеський регіон є інвестором на міжнародному ринку капіталів (Рис.2.12).

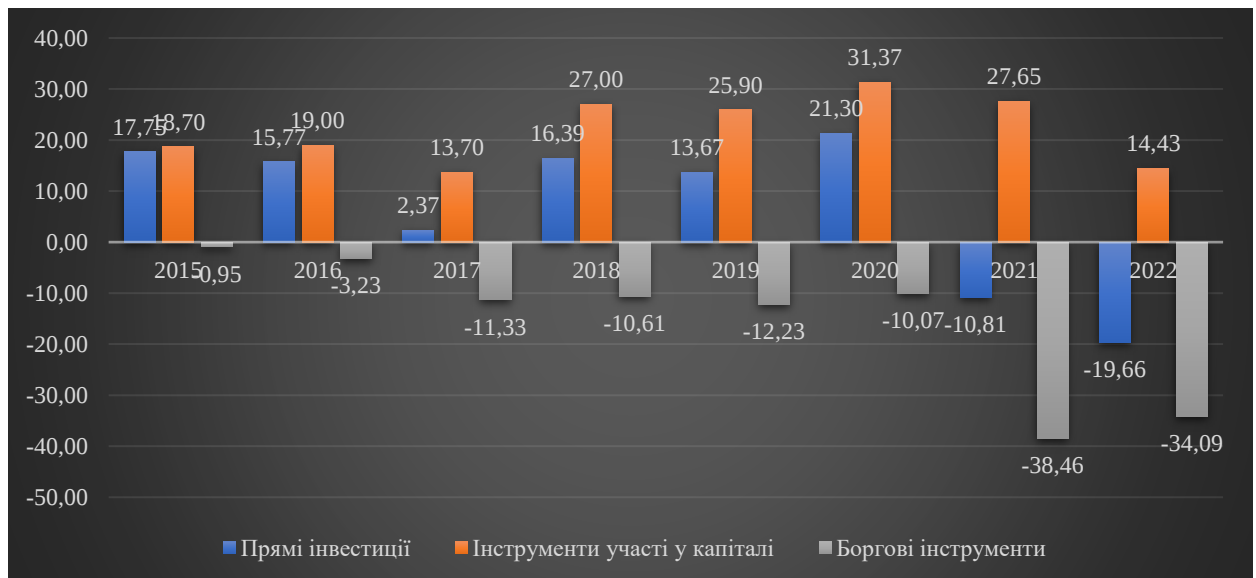

Рис. 2.12. Прямі інвестиції з Одеського регіону: залишки

Джерело : складено за [53].

Слід відмітити, що обсяги інвестування за кордон з економіки регіону є незначними та не показували суттєвого зростання навіть у довоєнні роки.

2.2 Оцінка чинників впливу на міжнародну інвестиційну діяльність Одеського регіону

Оцінка факторів, які залучають міжнародні інвестиції в регіон, відрізняється від країни до країни. Оскільки Україна є унітарною державою, немає сенсу розглядати такі показники, як фінансове чи юридичне навантаження з точки зору інвестицій чи захисту прав інвесторів, оскільки це питання є універсальним для всіх регіонів країни та приймається центральним законодавчим органом та адміністративні органи в Україні. Але, з іншого боку, для того, щоб пізнати особливості регіону, можна проаналізувати взаємодію регіональної влади та компаній, тенденції корупції на регіональному рівні, характеристики економічної діяльності та соціальні умови. Таким чином, ми можемо створити таблицю факторів через аналіз інвестиційних настроїв в Одеській області.

Таблиця 2.5

Фактори впливу на міжнародну інвестиційну діяльність регіону

Група чинників	Визначення	Характеристика
Політичні	Нормативні документи, закони або новини.	Проводиться аналіз діяльності обласного управління, який надає можливість дізнатись про бар'єри, з якими може стикнутись іноземний інвестор
Економічні	Статистичні дані, тенденції за роками, їх аналіз.	Аналіз економічної ситуації в регіоні, який надає змогу для інвесторів дізнатись про прибуткові, потенційно прибуткові, найбільші галузі економіки регіону, щоб визначити потенціальні можливості для інвестування
Інфраструктурні	Стан розвитку інфраструктури, тенденції розвитку, перспективні проекти.	Аналіз забезпеченості регіону інфраструктурними складовими (транспорт, енергетика тощо), які впливають на витрати підприємства
Соціальні	Стан соціальних показників та тенденції їх розвитку на рівні регіону	Аналіз показників населення (зарплата, структура, наявність кваліфікованих кадрів тощо).
Інноваційні	Стан наукових розробок, розвиток швидкісного інтернету, цифрових технологій в регіоні	Аналіз стану та розвитку інновацій, які можуть вплинути на прибутковість підприємства

Джерело : складено за [54, с. 56.59]

Визначені чинники інвестиційної діяльності регіону необхідно охарактеризувати більш детально.

1. Політичні фактори

1.1 Корупція. Проблеми з корупцією є в багатьох регіонах України, в Одесі це не виключення. Раніше в Одесі були виявлені випадки корупції в уряді, поліції, судах, податкових і митних органах, а також у зв'язку з укладенням державних контрактів. За даними Всеукраїнського районного опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» на замовлення Аналітично-соціологічного центру, місто Одеса посіла третє місце в Україні за рівнем корупції. За даними дослідження, 70% респондентів Одеси хоча б раз давали хабар, 42% респондентів хоча б раз давали хабар у лікарні, а як повідомляє Національне антикорупційне бюро України (нині НАБУ), в Одеській області найбільша корупційна система в Україні, особливо на митниці та будівельній галузі [55]. Тобто можна сказати, що явище корупції в Одесі існує і є перешкодою для іноземних інвестицій.

1.2. Взаємодія уряду з бізнесом. Взаємодія влади та бізнесу є одним із найважливіших шляхів покращення бізнес-середовища в регіоні. Що стосується Одеси, то можна говорити про роботу Одеської державної адміністрації на регіональному рівні, так, у них є всі види інформаційної підтримки. Від питань щодо оформлення ліцензії на ЗЕД до процесу реєстрації юридичної особи. Вони також можуть надати контактну інформацію для іноземних компаній, які бажають співпрацювати з партнерами в Україні. Не можна не звернути увагу на роботу департаменту, який допомагає одеській громаді в розробці інвестиційних проєктів. На сайті також можна подати заявку на гранти для допомоги компаніям. Слід зазначити, що ще під час війни співпраця з бізнес-спільнотою Одеського обласного центру збільшила кількість інвестиційних пропозицій в Одеській області до близько сотні проєктів. Можна, наприклад, знайти такі проєкти: «Посилення підтримки швидкого відновлення та реконструкції України (EURRS)», який працює зі Степанівською та Захарівською територіальними громадами Роздільнянського

району, має зосередитися на малих адміністративно-територіальних одиницях, таких як громади малонаселених територій, де державно-господарське співробітництво сильно постраждало через брак кваліфікованих чиновників. Це важливий момент, який слід враховувати в цьому відношенні, оскільки ці громади спільно займають великі площі землі з достатньою кількістю землі для здійснення економічної діяльності з дуже низьким рівнем активності. Проте через відсутність стратегічних планів розвитку громади та інвестиційних проектів, громади мають економічну та демографічну стагнацію. Це означає, що відносини між державою та економікою в Одесі загалом добре розвинені. Це безперечно перевага для іноземних інвесторів.

2. Економічні фактори. Аналіз економічних факторів потребує певного аналізу статистичної інформації.

Спочатку наведемо дані щодо основних показників валового регіонального продукту, виробленого за роками (рис. 2.13).

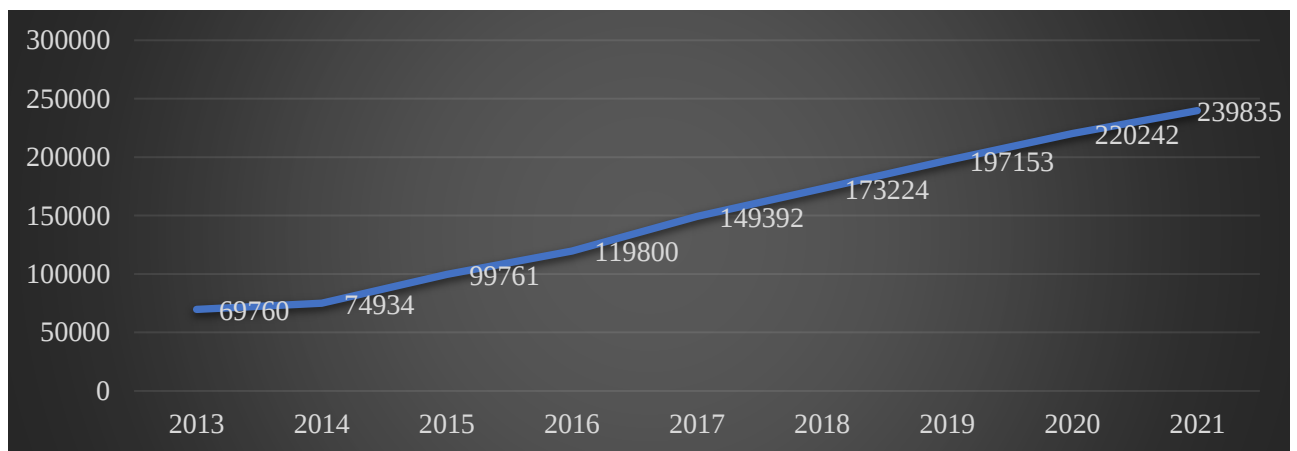

Рис. 2.13. Аналіз ВРП Одеського регіону, 2013-2021

Джерело : складено за [48]

Можна сказати, що Одеса займає достатню частку в загальному ВВП України, яка становить менше 5%. Має постійне зростання ВРП гривні, але при розрахунку скоригованого ВРП на душу населення області можна сказати, що він суттєво знизився у 2013 році після початку АТО та анексії Криму. У 2020 році в перерахунку на долар ця цифра близька до рівня 2013 року. Вона

показує реальне падіння виробництва та відновлення протягом 2013-2021 років.

2.3. Ключові галузі економіки регіону. Одеська область – одна з найбільших областей України. і має розвинену економіку та різноманітні галузі. Основними галузями економіки Одеської області є:

1. Морський порт є одним із найбільших і найважливіших портів України. Надає послуги з координації міжнародних поїздок в Європу та Азію і є важливими воротами для товарів, що ввозяться та вивозяться з країни.

2. Хімічна промисловість і нафтопереробна промисловість В Одеській області розташовано багато хімічних заводів і нафтопереробних заводів, які виробляють хімічну продукцію, нафту та інші нафтопродукти.

3. Металургійна та технічна промисловість Одеського регіону Є багато підприємств, які виготовляють металеві будівлі. промислове обладнання та машини.

4. Туризм. Одеська область має багату історію та культуру, що приваблює багатьох туристів. Одеса – популярне місце для відпочинку на узбережжі Чорного моря та насолоди міським життям.

5. Сільське господарство. Одеська область має великі сільськогосподарські площі, які використовуються для вирощування різноманітних культур, таких як зернові, овочі та фрукти.

Ці галузі є важливими для економіки Одеської області та відіграють важливу роль у розвитку громади, як ми бачимо, Одеська область є регіоном з великим промисловим, аграрним і транспортним потенціалом.

3. Транспортна інфраструктура. В Одеській області розвинене транспортне сполучення, у тому числі залізничне, морське та авіаційне. До доріг Одеської області належать автомобільні дороги, дороги загального користування та важливі місцеві дороги, які забезпечують сполучення між містами та регіонами. Найважливішими магістралями є міжнародні автомагістралі E87 і E58. Протяжність автомобільних доріг загального користування в області становить 8327,9 км, з яких 2801,8 км – державного

значення. Залізниці Одеської області є найбільш розвиненими на півдні України. Це пов'язано з розташуванням області, її портом і кордоном з Молдовою. Одеський потяг сполучає Одесу з іншими містами України, а також Молдови. Одеська залізниця є важливою ланкою транспортної системи південного заходу України та залізничної системи країни. Залізницею перевозиться приблизно 20% вантажних переміщень країни і більше 16% пасажирів. Одеський порт є найбільшим портом України та одним із найбільших на узбережжі Чорного моря. Порт забезпечує сполучення з більш ніж 600 портами в 100 країнах світу і обробляє широкий спектр вантажів, включаючи зерно, нафту, руду та інші.

4. Соціальні фактори. На 2021 рік чисельність постійного населення області становила 2368,1 тис. осіб, з них у містах проживає 1592 тис. осіб, у сільській місцевості – 776,1 тис. осіб. За даними 2022 року загальна кількість постійного населення зменшилася на 16,7 тис. осіб, що відповідає 0,7% від загальної чисельності. З 2010 по 2021 рік середньомісячна зарплата зросла на 502% з 2046 грн до 12320 грн. Варто зазначити, що з 2010 по 2015 рік заробітна плата зменшилася більш ніж у 2 рази, а з 2015 по 2021 рік – зросла більш ніж у 3 рази. 60 вищих навчальних закладів діють в Одеській області; з них 58 вищих навчальних заклади, навчальний процес забезпечують 11369 працівників.

5. Інноваційна діяльність. Інновації є важливим фактором розвитку регіону та конкурентоспроможності в глобальному середовищі. Творча робота в галузі важлива з кількох причин:

- Конкуренція: нові технології та продукти дозволяють компаніям конкурувати на глобальних ринках, надаючи їм перевагу над старими технологіями та продуктами.

- Інновації: інновації дозволяють компаніям зменшувати витрати виробництва та підвищувати продуктивність. Це, у свою чергу, може позитивно вплинути на прибутковість бізнесу та створення нових робочих місць.

- Розвиток людських ресурсів: творча діяльність потребує кваліфікованих працівників і науковців, які сприяють розвитку людських ресурсів і покращенню рівня життя в регіоні.
- Створення нових ринків: нові продукти можуть бути основою для створення нових ринків і економічних секторів, які допоможуть розвитку регіону та покращать його економічну ситуацію.
- Привабливість для інвесторів: нова інфраструктура та нові проекти, розроблені в цій області, можуть зробити її привабливою для інвесторів і сприяти розвитку бізнесу та економіки в цілому.

Особливо скоротилася чисельність наукових співробітників у 2015-2016 роках. Це означає відсутність науки та досліджень в регіоні, що знижує імідж науки в регіоні та впливає на розвиток регіону. Аналізуючи вартість науково-дослідних робіт і вид робіт, важливо пам'ятати про низьку вартість фундаментальних досліджень. Фундаментальні дослідження є важливою частиною науки і техніки і дуже важливі для розвитку всіх людей. По-перше, фундаментальні дослідження дають нові знання та відкривають нові знання, які можна безпосередньо застосувати в різних галузях, таких як медицина, енергетика, технології тощо. Ці курси ведуть до створення нових технологій, продуктів і послуг, які змінять світ і покращать життя людей. По-друге, фундаментальна наука дозволяє зрозуміти природу і стан речей, фізичних явищ і природних процесів, важливих для вирішення складних проблем і вирішення важливих завдань. По-третє, важливі дослідження забезпечують розвиток науки і техніки, що важливо для конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку та підвищує її популярність. Оскільки фундаментальні дослідження можуть бути неприбутковими в короткостроковій перспективі, у міжнародній практиці більшість таких досліджень фінансується урядом країни. Але в довгостроковій перспективі вони дають технічні результати. Щодо інших форм розвитку, то можна спостерігати стрімке зростання досліджень і розробок.

Узагальнимо чинники, що впливають на міжнародну інвестиційну діяльність Одеського регіону у вигляді SWOT аналізу (Табл. 2.6).

Таблиця 2.6

SWOT-аналіз міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону

Сильні сторони -Розвинена транспортна інфраструктура (морські та річкові порти та залізничні вузли, автотранспортні шляхи), це сприяє розвитку торгівлі та туризму -Розташування регіону на кордоні з країнами ЄС та близькість до берегів Туреччини та країн Близького Сходу, що надає можливості для здійснення експортної діяльності щодо продажу товарів та залучення іноземного капіталу. -Наявність в регіоні кваліфікованої та відносно недорогої робочої сили.	Можливості - Розвиток транспортної інфраструктури Дунаю - Розвиток відновлюваної енергетики для зниження залежності від імпортованих енергоносіїв -Розвиток технопарків, кластерів та науково–дослідницьких парків - Зростання кількості іноземних компаній в аграрному та переробному секторі - Залучення інвесторів для відбудови
Слабкі сторони -Недостатній рівень технологічного розвитку, особливо у промисловості та портовій інфраструктурі -Складні проблеми з економічною ситуацією в регіоні та країні загалом. -Недостатньо впроваджені реформи щодо прозорості процедур відкриття та ведення бізнесу. -Негативні тенденції з демографічними показниками -Відтік наукових працівників -Недостатній рівень інформованості потенційних іноземних партнерів про інвестиційні можливості регіону	Загрози -Продовження обстрілів інфраструктури -Зростання зовнішньої енергетичної залежності. -Затяжний перехід на технічні регламенти та стандарти ЄС. -Зростання дефіциту робочої сили за окремими професіями.

Джерело: авторська розробка

За результатами аналізу можна сказати наступне: переваги включають розвиток портів і залізниць. Область межує з Європейським Союзом і сусідньою Туреччиною, що відкриває можливості для розвитку торгівлі та залучення іноземних інвестицій, а також має якісну та дешеву робочу силу. Все це знижує собівартість продукції. Можливості в цій сфері включають транспорт і розвиток інфраструктури. Залучення інвестицій у будівництво нових готелів та туристичних центрів. Розвиток екологічно безпечних технологій та відновлюваних джерел енергії, а також технологічний розвиток

і дослідницькі центри. Слабкі сторони включають низький рівень технологічного розвитку та обмежений доступ до сучасних технологій. Складна економічна ситуація в регіоні та Україні загалом. Недостатня відкритість і прозорість урядовців, небагате населення та потік науковців закордон, а також брак знань потенційних партнерів про можливості у сфері інвестування в регіон. Ризики включають конкуренцію з іноземними компаніями; залежність від міжнародних цін, залежність від імпорту енергоносіїв, продовження війни, труднощі з адаптацією до технологічних норм ЄС і зростання безробіття в деяких секторах.

Згідно з даними веб-сайту ІВІ [56], економіка Одеси продовжувала зростати протягом багатьох років, із зростанням ВВП на 2,6% з 2016 по 2019 рік. Основними драйверами цього зростання є торгівля, транспорт і туризм. Місто є важливим транспортним вузлом для України та всього Чорноморського регіону з розвиненою портовою та залізничною мережею. Туризм також відіграє важливу роль в регіональній економіці, оскільки культура міста та прибережні райони приваблюють більше туристів. На сайті також зазначається, що Одеса найкраща в залученні прямих іноземних інвестицій, зокрема у виробництво, інформаційні технології та туризм. Стратегічне положення міста на узбережжі Чорного моря та кваліфікована та дешева робоча сила є основними факторами привабливості міста для іноземних інвесторів.

Надалі було проведено PEST аналіз Одеського регіону з точки зору міжнародного інвестування. Таблицю розміщено нижче (Табл. 2.7).

Таблиця 2.7

PEST-аналіз чинників міжнародної інвестиційної діяльності Одеського
регіону

Політичні • Воєнні дії і післявоєнна нестабільність • Подальша інтеграція до спільного ринку Європейського Союзу	Економічні • Залежність регіону від імпорту • Зростання ВВП регіону • Конкурентні галузі економіки • Збільшення безробіття під час війни
Соціальні • Відтік кваліфікованих робітників та населення в цілому • Притік населення з інших областей країни • Падіння рівня доходів споживачів	Технологічні • Недостатній розвиток інновацій та сучасних технологій • Можливість подальшого розвитку ІТ-сектору

Джерело: авторська розробка

Аналіз PEST в Одеському регіоні показує, що існує багато факторів, які впливають на інвестиційну привабливість та міжнародну інвестиційну діяльність регіону. У політичному плані війна та подальші конфлікти завдають збитків інвесторам, але подальша співпраця з ЄС буде корисною для активізації розвитку регіону. Відсутність прозорого менеджменту створює проблеми для інвесторів. Економічна, регіональна залежність від імпорту та економічна конкуренція можуть вплинути на повернення інвестицій. Зростання ВВП регіону було хорошим, але високе безробіття під час війни знизило рівень життя жителів регіону, тим самим знизивши їх купівельну спроможність. У соціальному плані проблемою розвитку регіону може стати відтік кваліфікованих робітників та зменшення населення. Зміни в уподобаннях споживачів після нападу росії на Україну можуть вплинути на поведінку споживачів і потреби бізнесу. Технології, зменшення інвестицій в інновації та відсутність передових технологій можуть зменшити місцеві інновації. Але перспективи зростання ІТ-сектору хороші. Відсутність планування розробки нових технологій створює проблеми для розвитку цього бізнесу.

Висновки до розділу 2

За даними на 31.12.2021 обсяг прямих іноземних інвестицій, унесених в економіку Одеської області з початку інвестування, склав 1573,0 млн дол США, з них інструменти участі у капіталі – 1201,2 млн дол США, боргові інструменти – 371,8 млн дол США. Порівняно з даними на 31.12.2020 загальний обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився на 13,4%. До основних країн-інвесторів, на які прийшлося 80,8% загального обсягу прямих інвестицій належать: Кіпр (26,0% у загальному обсязі), Нідерланди (15,5%), Сінгапур (12,5%). Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій прийшлися на: транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність (554,3 млн дол США - 46,1 % у загальному обсязі). Одеса, безумовно, є лідером з міст та районів області по залученню ПІІ.

За результатами SWOT аналізу можна сказати наступне: переваги включають розвиток портів і залізниць. Можливості в цій сфері включають транспорт і розвиток інфраструктури. Слабкі сторони включають низький рівень технологічного розвитку та обмежений доступ до сучасних технологій. Ризики включають конкуренцію з іноземними компаніями; залежність від міжнародних цін, залежність від імпорту енергоносіїв, продовження війни, труднощі з адаптацією до технологічних норм ЄС і зростання безробіття в деяких секторах. Аналіз PEST в Одеському регіоні показує, що існує багато факторів, які впливають на інвестиційну привабливість та міжнародну інвестиційну діяльність регіону. У політичному плані війна та подальші конфлікти завдадуть збитків інвесторам, але подальша співпраця з ЄС буде корисною для активізації розвитку регіону.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ, ЯК ЧИННИКУ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

3.1 Формування основних інвестиційних цілей для Одеського регіону в контексті повоєнного відновлення економіки

На даний момент Україна є країною з ринковою економікою, що розвивається. Враховуючи те, що Україна націлена на інтеграцію в європейську та світову економіку, залучення іноземних інвестицій є однією з форм розвитку національної економіки. З перших днів незалежності України іноземні інвестиції були одним із найважливіших факторів розвитку її економіки, це справедливо і для Одеського регіону.

Іноземні інвестиції відіграють важливу роль у процесі забезпечення зростання фінансово-економічних показників, залучення новітніх технологій та сприяння структурним змінам в економіці. В умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України та запровадження воєнного стану залучення іноземних інвестицій є одним із ключових заходів підтримки економіки. Внаслідок військової агресії російської федерації економіка зазнала значних втрат та масштабних руйнувань. Зокрема, йдеться про те, що наслідки вторгнення будуть відчуватися кількома поколіннями, оскільки сім'ї були розділені та переміщені, розвиток людського потенціалу було порушено, культурна спадщина знищена, а позитивна траєкторія економічного розвитку та рівень бідності змінився на негативний. Збитки, спричинені порушенням економічних потоків і виробничих ланцюжків, оцінюють у 252 мільярди доларів. На жаль, з початком війни надходження коштів приватних іноземних інвесторів в економіку практично припинилося. Винятком є ІТ-сектор, який продовжує акумулювати інвестиційні ресурси. В першу чергу це пов'язано з принциповою відмінністю ведення бізнесу в ІТ-

секторі порівняно з реальним сектором економіки. Однак інвестиції в ІТ-галузь не вирішують питання відновлення економіки та її зруйнованої інфраструктури [57].

На жаль, в умовах воєнного стану майже не інвестується в реальний сектор економіки, який міг би забезпечити відновлення української економіки та вивести її з глибокої кризи. Перш за все, це зумовлено низкою ризиків для інвесторів, зумовлених збройною агресією проти України. Регулярні ракетні обстріли, руйнування енергетичної інфраструктури, активні бойові дії та окуповані території гальмують інвестиційний процес та економічний розвиток. Тепер країна сподівається завершити військові дії за підтримки міжнародних партнерів, забезпечивши повне звільнення окупованих територій. Це створить умови для залучення іноземних інвестицій, що забезпечить відновлення економіки та відновлення економічного зростання.

Одним із напрямів просування у залученні прямих іноземних інвестицій є сприяння співпраці інвестиційних програм Twinning. Це коли приватні інвестори з певної країни прагнуть профінансувати конкретні проекти в постраждалих містах за підтримки їхніх урядів через рівноправні схеми. Країни, готові взяти шефство над містами та регіонами (Рис. 3.2):

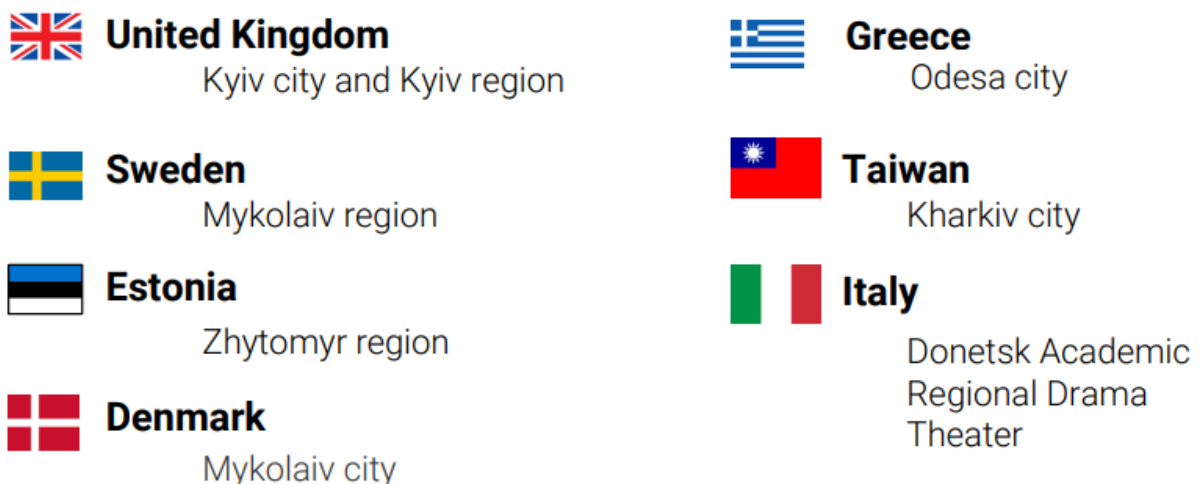

Рис. 3.1. Країни, готові взяти шефство над містами та регіонами в програмі Twinning

Джерело: [58]

ЄС разом з Україною створить фінансову платформу реконструкції, яка допоможе Україні відновити критичну інфраструктуру після руйнівної агресії росії та прокласти шлях до європейського майбутнього через ключові економічні, правові та соціальні реформи. Платформа відновлення України покликана об'єднати під одним дахом підтримку ЄС, а також інші ініціативи, створені партнерами, як-от Трастовий фонд Світового банку або адміністрований рахунок Міжнародного валютного фонду. Метою платформи є забезпечення координації зусиль між партнерами, уникнення дублювання та сприяння синергії, у тому числі шляхом співфінансування спільних проєктів.

Серед причин, чому слід інвестувати в Україну взагалі та в Одеську область зокрема, виокремлюють наступні (Рис. 3.2).

Рис. 3.2. Причини інвестувати в Україну та Одеський регіон

Джерело: складено за [58]

Таким чином, інвестуючи в Україну майже 1 мільярд споживчого ринку можна охопити в межах 2 500 миль (448 млн. Європейський Союз, 100 млн СНД (вибрані), 502 млн. за межами ЄС). ЄС, Велика Британія, Канада та

Австралія призупинили на рік імпорتنі мита на весь український експорт. Сполучені Штати призупинили стягнення 232 мит на українську сталь на один рік (2022/2023). Це створює нові можливості для українських експортерів. Очікується збільшення товарообігу між Україною та цими країнами, зміцнення взаємовигідного партнерства. Україна підписала 19 угод про зону вільної торгівлі з 47 країнами, у тому числі про ПВЗВТ з ЄС Україна є членом Пан-Євро-Середземноморської конвенції.

Більшість головних пунктів призначення в Європі можна дістатися вантажівкою з України за два дні, що дає їй конкурентну перевагу, зокрема для розповсюдження продуктів харчування. Якщо додати час, необхідний вантажівці для доставки через Європу для непортових міст, Україна виділяється своєю здатністю доставляти вантажі вчасно та економічно ефективно. Три порти Одещини (Одеса, Ізмаїл та Чорноморськ) планують передати в концесію вже у 2024 році. Зокрема, в Одеському порту планують передати у концесію пасажирський термінал. Майно оцінюють у 52,6 мільйона доларів. За попередніми даними, концесійний проєкт передбачає передачу яхтового комплексу загальною площею 15,5 тис. кв. м та місткістю 86 суден, морської галереї площею 23,6 тис. кв. м та можливістю приймати 1 млн пасажирів на рік. Крім того, термінал має відкриті майданчики площею 4 тис. кв. м, концертно-виставкового залу на 1000 місць і загальну площу 4,97 тис. кв. м. У порту Чорноморськ мають намір передати у концесію перший контейнерний термінал та поромний комплекс. Проєкт оцінюють у 48-160 млн доларів. Вартість концесії порту Ізмаїл наразі не визначили. Проєктна потужність порту становить 8,5 млн тонн, він здатний завантажувати до 23 288 тонн на добу. Максимально можлива кількість оброблених суден — 6,7 тис. на рік. Валова інтенсивність обробки суден з навалювальними вантажами складає п'ять тисяч тонн на добу.

У всьому світі Україна визнана країною високої категорії людського розвитку за кваліфіковану робочу силу та освічене населення (індекс людського розвитку вище 0,753). Станом на 2021 рік Україна посідає 6 місце

серед країн Європи за кількістю населення. Незважаючи на те, що війна змусила багатьох українців тікати до Європи, мільйони мотивованих українців починають повертатися додому у пошуках роботи та можливості взяти участь у процесі відновлення. В Україні 172 463 випускників за ступенем бакалавра за всіма спеціалізаціями 2020/2021 н.р.

Україна посідає 25 місце з видобутку корисних копалин у світі (серед 165 країн). Завдяки унікальній сировинній базі залізних і марганцевих руд Україна є однією з найбільш розвинутих у світі країн чорної металургії.

Україна працює над комплексним планом відновлення. Післявоєнна відбудова України стане одним із наймасштабніших проектів після відомого плану Маршалла. Завдання – відбудувати та трансформувати економіку та державу за європейськими стандартами та новими кращими світовими практиками. Основними принципами, які ляжуть в основу плану відновлення, є:

- Повний доступ до ринків ЄС і G7
- Членство в ЄС
- Дерегуляція та лібералізація економіки
- Перехід від експорту сировини до збільшення переробки
- Розвиток військово-промислового комплексу
- Клімат модернізація
- Залучення вітчизняних виробників до відновлення економіки.

Одеська область має великі можливості: досить багаті природні ресурси, сприятливі кліматичні умови, широкі можливості для розвитку морських і річкових круїзів, кваліфікована робоча сила – усе це створює сприятливі умови для залучення інвестицій, зокрема іноземних. Область має: розвинений матеріально-технічний комплекс, значну кількість різноманітних навчальних закладів, розвинену сервісну, комунальну та соціальну інфраструктуру. Значна кількість діючих підприємств, статус одного з найбільших туристичних центрів країни та понад 1 млн осіб забезпечують високий внутрішній попит на товари та послуги, а також створюють гарну основу для подальшого розвитку

виробничого сектору та транспорту. промисловість. Активні дії щодо залучення місцевих та іноземних інвестицій, а також політика максимальної прозорості щодо бізнесу з боку місцевої влади позитивно впливали на інвестиційний клімат регіону, економічний, кадровий та соціальний потенціал регіону [59]. За останні роки перед війною регіон підвищив свій рейтинг інвестиційної привабливості до iNSAA-(висока інвестиційна привабливість). Такі рівні рейтингу відображають значну інвестиційну привабливість регіону та високу здатність погашати свої зобов'язання.

В Одеській області реалізувався 31 інвестиційний проект у будівництві, промисловості, торгівлі та енергетиці. Серед компаній, куди було спрямовано найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій, можна виділити: «Дельта Вілмар СНД» (харчова промисловість), «Одеський портовий виробничо-перевантажувальний комплекс», «Укратлантик» (промислове обладнання). , «Компанія Укрмілл» (зберігання та переробка зерна), «Євротермінал», «Цемент» та «Beten International & Valorem», завод рідких добрив Grossdorf, завод залізобетонних конструкцій Grand Empire Building, дві сонячні та одна вітрова електростанція, підготовка для запуску поромної переправи Орловка-Ісакча. У три порти Одеської області – Одесу, Чорноморськ і Південний – планується залучити капітальні інвестиції в рамках державно-приватного партнерства на 25 років, які мають скласти 70 млрд грн. Також планувалась реалізація низки інвестиційних проектів, серед яких будівництво зерноперевантажувального комплексу спільно з компанією «Брук-Лін-Київ», реалізація проектів компаній «ДжіПіЦі-Україна», «Олімпекс Купе» , та ін. Це спільний проект однієї з найбільших у світі агрокорпорацій Cargill (США) та компанії M.V. Вантажна компанія. Загальна вартість проекту склала 150 млн. дол., у тому числі інвестиції ЄБРР та IFC у вигляді позик на суму 74 млн. дол. [60].

Одеська обласна рада постійно вживає заходів щодо покращення інвестиційного клімату, підвищення якості управління регіоном та надання

адміністративних послуг. З цією метою у 2019 році були започатковані та фінансово підтримані місцевою владою такі заходи:

1. Четвертий міжнародний бізнес-форум «IV форум сприяння інвестиціям Одеса 22-5Т» (03-04.10.2018). Форум зібрав близько 600 учасників та гостей із 24 країн.

2. Бізнес-форум «Odessa 5T Summer Business Day» (16.07.2019), в якому взяли участь 110 осіб. Учасники мали змогу провести всеукраїнську мережу кінокомісії, а також продюсерських та продюсерських студій, обговорили роль кіно для туризму та маркетингу міст.

3. Бізнес-форум «Маркетингова стратегія «Одеса 5Т» – нове обличчя міста» (27.05.2019). У заході взяли участь провідні експерти в галузі маркетингу та туризму. Учасники форуму обговорили актуальні питання формування стратегічної маркетингової політики регіону, розвитку міського маркетингу як інструменту зростання туристичного потенціалу та залучення інвестицій.

4. З метою презентації інвестиційного потенціалу міста організовуються робочі зустрічі та закордонні візити учасників [61].

Інвестиційний потенціал Одеської області пов'язаний з такими видами бізнесу: логістика і транспорт, аграрний сектор, туризм, громадське харчування, готелі. Область також перспективна для розміщення складальних виробництв, у тому числі для експорту готової продукції до країн ЄС. Програма соціально-економічного та культурного розвитку області на 2023 рік та основні напрямки розвитку на 2024-2025 роки була розроблена Одеською обласною державною (військовою) адміністрацією у взаємодії з територіальними органами центральних органів виконавчої влади та відповідно до пріоритетів, визначених у стратегічних документах Уряду та основних напрямів розвитку, визначених у Національній економічній стратегії на період до 2030 року. У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України на частині території області внаслідок ракетних ударів пошкоджено об'єкти критичної та соціальної інфраструктури, об'єкти

житлового фонду. Головною метою Програми є подолання нових викликів, що постали перед країною в цілому та регіоном внаслідок повномасштабної війни, а саме: відновлення і розбудова транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурна модернізація та перезапуск економіки, повернення внутрішньо переміщених осіб, створення безпечних умов для їх проживання. Програма також передбачає заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини [62]. З точки зору Одеського регіону у найближчій перспективі пріоритетними напрямками в галузі зовнішньоекономічної діяльності визначено (Рис. 3.3).

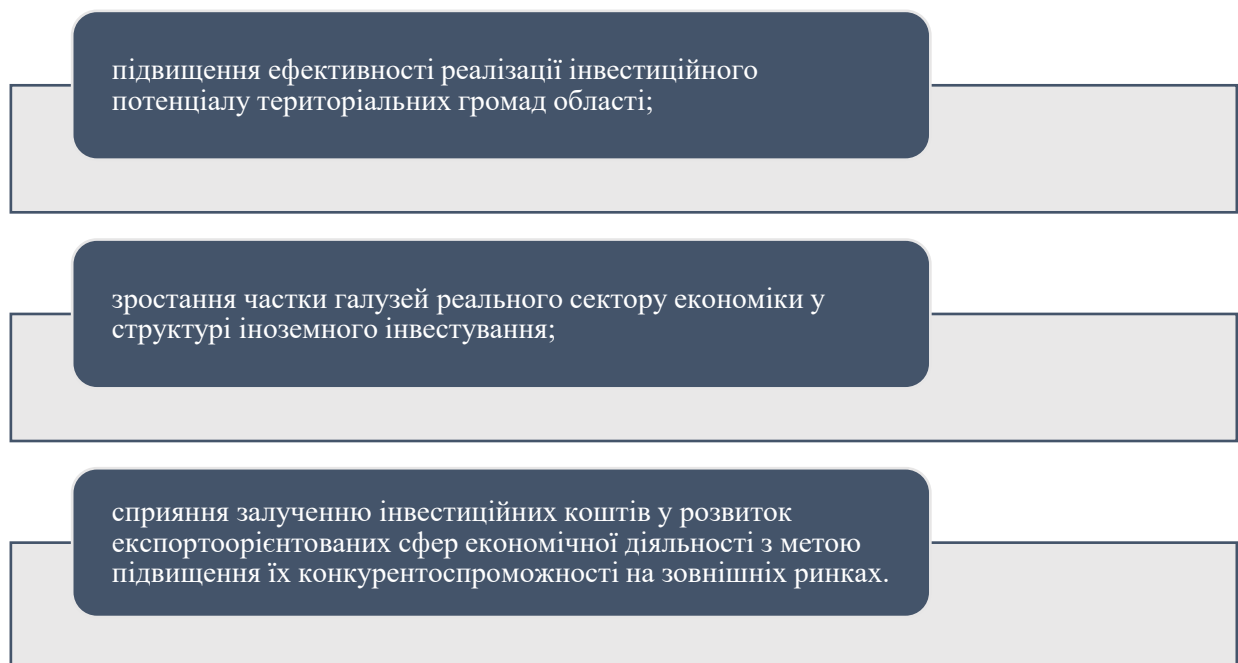

Рис. 3.3. Пріоритетні напрямки зовнішньоекономічної діяльності Одеського регіону у найближчій перспективі

Джерело: складено за [62]

Для реалізації зазначених напрямків в стратегії розвитку регіону визначено ключові кроки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Ключові кроки для відновлення міжнародної інвестиційної діяльності
Одеського регіону

Ключові кроки	Виконання
проведення моніторингу стану реалізації інвестиційних проєктів, що реалізуються на території області підприємствами з іноземними інвестиціями	Департамент інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму облдержадміністрації
інформування регіонів іноземних держав, з якими Одеська обласна державна адміністрація уклала угоди та меморандуми про міжрегіональне співробітництво, щодо потенційних можливостей Одеської області у сфері інвестицій та міжнародної торгівлі	Департамент інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму облдержадміністрації
надання сприяння ініціаторам створення індустріальних парків, які є власниками (орендарями) земельних ділянок щодо залучення потенційних інвесторів – резидентів індустріальних парків	Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації; Департамент інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму облдержадміністрації
популяризація інвестиційних можливостей області в частині реалізації проєктів на засадах державно-приватного партнерства та залучення інвестицій в рамках приватизації державного майна	Департамент інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму облдержадміністрації
сприяння реалізації інвестиційних проєктів, спрямованих на покращення транспортно-логістичного та експортного потенціалу області	Департамент інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму облдержадміністрації
актуалізація інвестиційних пропозицій територіальних громад області з включенням їх до Інвестиційного паспорту Одеської області	Департамент інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму облдержадміністрації
презентація інвестиційного та експортного потенціалу Одеської області серед дипломатичних представництв, міжнародних бізнес об'єднань та асоціацій, торгових представництв України за кордоном, а також на тематичних онлайн ресурсах	Департамент інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму облдержадміністрації
сприяння налагодженню прямих ділових зв'язків між підприємствами-експортерами Одеської області та закордонними партнерами шляхом залучення до участі у тематичних онлайн та офлайн заходах, торговельних місіях та бізнес-зустрічах	Департамент інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму облдержадміністрації
здійснення моніторингу географічної та товарної структури експорту Одеської області та надання пропозицій регіональним товаровиробникам, бізнес об'єднанням та асоціаціям щодо перспективних ринків збуту	Департамент інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму облдержадміністрації

Джерело: складено за [62]

Очікувані результати: зростання зовнішньоторговельного обороту товарів та послуг області на 2,2 %; відновлення інвестиційної активності та підвищення ефективності використання експортного потенціалу регіону.

3.2. Організаційні заходи з залучення іноземних інвесторів до економіки Одеського регіону

Закон України «Про режим іноземного інвестування» (стаття 23) та Митний кодекс України (стаття 287) передбачають, що імпорт товарів (крім товарів для продажу або використання в цілях, не пов'язаних безпосередньо з підприємницькою діяльністю) на митну територію України на строк не менше трьох років іноземними інвесторами з метою інвестування на підставі зареєстрованих договорів (контрактів) або як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями, є звільняються від імпортних мит. Законом «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» передбачено надання державної підтримки українським та іноземним інвесторам з метою залучення інвестиційних коштів для розвитку економіки

Інвестиційний проект зі значними інвестиціями повинен відповідати таким вимогам:

1) бути реалізація в переробній промисловості (крім діяльності з виробництва та обігу тютюнових виробів, спирту етилового, коньячного та фруктового, алкогольних напоїв), видобутку з метою подальшої переробки та/або збагачення корисних копалин (крім вугілля та бурого вугілля, нафти та природного газу), поводження з відходами, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, логістика, освіта, науково-технічна діяльність, охорона здоров'я, мистецтво, культура, спорт, туризм і курортно-рекреаційна сфера;

2) проект має передбачати будівництво, модернізацію, технічне та/або технологічне переоснащення об'єктів інвестування за визначеними

напрямами, придбання необхідного обладнання (обладнання) та комплектуючих до нього;

3) створення протягом періоду реалізації проекту не менше 80 нових робочих місць із середньою заробітною платою працівників, розмір якої не менше ніж на 15 відсотків перевищує середню заробітну плату за відповідним видом діяльності в регіоні реалізації проекту за попередній календарний рік;

4) обсяг інвестицій в об'єкти інвестування протягом періоду реалізації проекту має перевищувати суму, еквівалентну 20 млн євро;

5) строк реалізації інвестиційного проекту зі значними інвестиціями не перевищує п'яти років.

Державна підтримка інвестиційних проектів із значними інвестиціями може надаватися інвестору у таких формах:

1) звільнення з 1 січня 2021 року до 1 січня 2035 року від оподаткування ПДВ операцій із ввезення інвестором на митну територію України обладнання, що входить до складу державного бюджету, на реалізацію інвестиційного проекту в рамках спеціального інвестиційного договору;

2) звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємства інвестора зі значними інвестиціями після введення в експлуатацію об'єкта реалізації інвестиційного проекту протягом п'яти років поспіль протягом строку дії спеціального інвестиційного договору;

3) звільнення від сплати ввізного мита обладнання, яке ввозиться інвестором у рамках інвестиційного проекту. Перелік та обсяги таких товарів затверджуються на урядовому рівні одночасно з укладенням спеціальної інвестиційної угоди;

4) встановлення органами місцевого самоврядування ставки земельного податку та орендної плати за землю інвесторів, які реалізують проект із значними інвестиціями, у меншому розмірі або звільнення від сплати цього податку;

5) забезпечення за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством, будівництва об'єктів

відповідної інфраструктури (доріг, ліній зв'язку, засобів тепло-, газо-, водо- та електропостачання, комунальних послуг тощо), необхідних для реалізація інвестиційного проекту із значними інвестиціями.

Загальний обсяг державної підтримки інвестиційного проекту зі значними інвестиціями не повинен перевищувати 30 відсотків запланованого обсягу інвестицій за проектом.

Просування одеської громади на міжнародному рівні є важливою частиною стратегії розвитку громади, оскільки сприяє залученню іноземних інвестицій, відкриттю нових ринків, підвищенню конкурентоспроможності місцевих компаній, збільшенню міжнародної співпраці. Прикладом ефективного регіонального розвитку можна навести приклад Каталонії [63]. Кілька чинників роблять Каталонію успішною у світі: сильна ідентичність бренду, пов'язана з мистецтвом, культурою, туризмом і якісними продуктами; Барселона є столицею регіону та одним із найпопулярніших туристичних напрямків Європи та світу. За даними Всесвітньої туристичної організації, Барселона приймає близько 8 мільйонів туристів на рік. Розвинена ІТ-індустрія, дослідницькі центри та інституції високих технологій. У цьому регіоні багато високотехнологічних компаній, таких як HP, IBM, Microsoft і Intel, які мають дослідницькі центри в Барселоні та інших містах Каталонії. Каталонія також є важливим біотехнологічним і фармацевтичним центром Іспанії, де розташовані такі високотехнологічні компанії, як Almirall, Grifols і Urich. Інші чинники конкурентоспроможності при залученні іноземних інвестицій включають:

- Лідерство в Іспанії та Європі за інвестиціями в науку та технології;
- Співпраця з іншими організаціями та міжнародними організаціями та установами; Активна позиція на міжнародних форумах, виставках та конференціях;
- Розвиток туристичних пропозицій для популяризації культури, історії та цінностей;

- Провідні університети та дослідницькі центри, які забезпечують професійну підготовку, академічні поїздки та співпрацю з провідними освітніми та науковими установами по всьому світу;

- Покращені транспортні системи, швидші та ефективніші сполучення з Іспанією та іншими європейськими регіонами [64].

Тобто, як бачимо, ефективний розвиток конкурентних переваг та сили регіону дозволяє залучати інвестиції та привертати до них увагу. Ми можемо підкреслити чотири стовпи, на яких може будуватися регіональний розвиток.

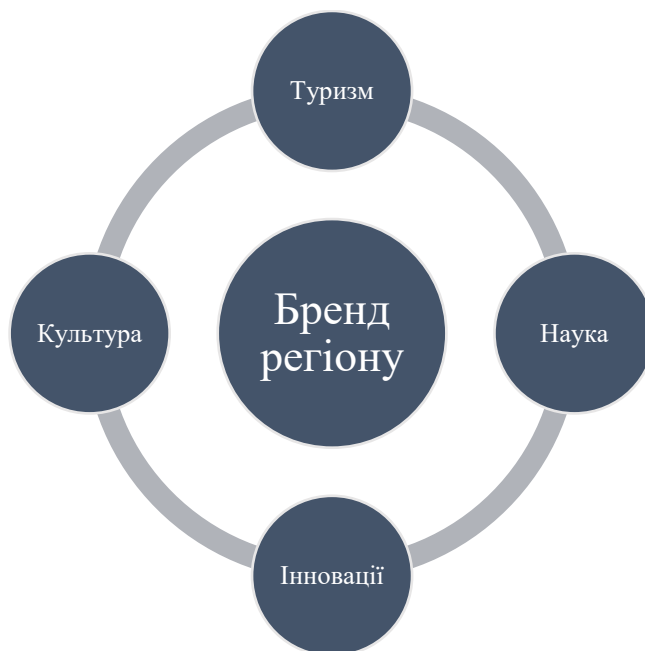

Рис. 3.4. Чотири “стовпи” промоції регіону

Складено за джерелом [64]

Для досягнення мети успішного розвитку Одеси необхідно створювати і розвивати гарний імідж. Демонструвати свою унікальність, переваги та можливості різним потенційним партнерам, постачальникам та клієнтам. У цьому контексті активний розвиток громади може бути досягнутий різними заходами та методами. [65].

Таблиця 3.2

Основні механізми просування іміджу Одеської області для залучення іноземного капіталу

Захід	Механізм
Участь у міжнародних виставках та форумах	Представлення потенціалу регіону, встановлення контактів з іноземними партнерами, просування регіональних брендів
Розвиток експорту продукції та послуг	Забезпечення якості продукції та послуг, підвищення конкурентоспроможності, участь у міжнародних програмах
Міжнародне співробітництво та партнерство	Розвиток співпраці з іноземними партнерами, участь у міжнародних проектах, залучення технічної допомоги
Розвиток туристичної галузі	Проектування туристичних маршрутів, просування регіона як туристичної дестинації, розвиток готельного бізнесу та інфраструктури
Промоція регіональних брендів та інновацій	Реклама регіональних продуктів та послуг, просування інноваційних рішень, підтримка місцевого бізнесу

Джерело: авторська розробка

Участь у міжнародних виставках та форумах - Участь Одеської області в міжнародних виставках і заходах може стати важливим засобом популяризації регіону на міжнародному рівні. Ось кілька прикладів виставок та заходів, в яких може брати участь Одеська область:

1. Міжнародна туристична конференція: Одеська область може забезпечити туристичний потенціал. Необхідно рекламувати нові варіанти подорожей і місцеві пам'ятки. а також відносини з міжнаціональними туроператорами

2. Виставка міжнародної сільськогосподарської продукції: Одеська область може продемонструвати свої досягнення в сільському господарстві. Стимулювати місцеве виробництво та залучати інвесторів та потенційних партнерів для розвитку агробізнесу.

3. Виставка технологічних інновацій: Одеська область може продемонструвати свій технологічний розвиток. Необхідно впроваджувати нові технології та інновації та шукати партнерів для співпраці в різних галузях економіки.

4. Форум приватизації та інвестицій: Участь у таких заходах допоможе уряду створити інвестиційні можливості. Переважно у сфері виробництва та залучення інвесторів для економічного розвитку району.

Розвиток експорту продукції та послуг відноситься до ключових чинників економічного зростання Одеського регіону. Для стимулювання експорту, необхідно зосередитись на таких аспектах:

1. Участь у міжнародних програмах та проектах: Одеська область може брати участь у міжнародних програмах та проектах, які підтримують зростання експорту та підвищення конкурентоспроможності регіону.
2. Підтримка місцевих виробників: Одеська область може надати підтримку місцевим виробникам через освітні програми, фінансову допомогу та ноу-хау, щоб допомогти їм адаптуватися до потреб міжнародного ринку та збільшити продажі.

Інтернаціоналізація та партнерство – можуть сприяти покращенню економічних умов, залученню іноземних інвестицій, розвитку міжнародної торгівлі та передачі технологій. Уряд Одеської області може реалізувати низку стратегій та ініціатив для зміцнення міжнародного співробітництва та партнерства:

1. Укладення двосторонніх та міжнародних угод: Одеська область може активно укладати двосторонні та багатосторонні угоди з іншими країнами та міжнародними організаціями для спільного обміну послугами, досвідом та ресурсами.
2. Участь у міжнародних програмах та проектах: Одеса може брати активну участь у міжнародних програмах та проектах, спрямованих на підтримку регіонального розвитку, трансфер технологій, навчання робочої сили та розвиток інфраструктури.

Розвиток туристичної галузі – розвиток цієї галузі є одним із важливих факторів економічного розвитку регіону. Туризм може сприяти створенню нових робочих місць, збільшенню доходів від місцевої економіки та розвитку

регіональної інфраструктури. Нижче наведені деякі напрямки, на яких Одеська область може зосередитися для розвитку туристичної сфери:

1. Розробити та реалізувати комплексну стратегію розвитку туризму: Одеська область може розробити та реалізувати довгострокову стратегію розвитку туризму, яка враховує регіональний потенціал, конкретних туристів та цільові ринки.

2. Розвиток туризму: Одеська область може інвестувати в розвиток туристичної інфраструктури, включаючи готелі, ресторани, транспорт, дороги та рекреаційні заклади. Це зробить територію більш привабливою для туристів і сприятиме розвитку туризму.

3. Реклама та маркетинг: Одеська область може активно просувати свої туристичні пропозиції на міжнародному ринку, привертаючи до регіону увагу потенційних туристів. Це і рекламні кампанії, і участь у міжнародних туристичних ярмарках, і співпраця з туристичною індустрією.

Сприяння місцевому бренду та інноваціям буде важливим для розвитку регіональної економіки, сприяння розвитку міжнародного визнання, залучення інвестицій та підвищення регіональної конкурентоспроможності. Деякі можливі реакції:

1. Розвиток регіональної ідентичності: Уряд Одеси розробив власну унікальну регіональну ідентичність, зосереджуючись на сильних сторонах регіону, культурній спадщині та інноваційному потенціалі.

3.3 Кластарізація та виокремлення перспективних зон для підвищення ефективності міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону

Одним із способів диференціації регіонів є поділ їх на економічні сектори за типом економічного сектора. Цей метод можна використовувати для аналізу регіонів та визначення їх економічного потенціалу. Для прикладу розглянемо умовну територію з великим адміністративним центром Область

має розвинену промислову інфраструктуру, тому можна виділити такі галузі економіки:

Промислова зона — це територія, де домінує велика промисловість, яка виробляє різноманітну продукцію, наприклад, виробництво автомобілів, будівельних матеріалів, хімікатів та іншої промислової продукції.

Туристична зона – Ця зона включає міста та села, де туризм є основною діяльністю

Аграрний сектор – це сфера, де сільське господарство є основною економічною діяльністю. Важливою галуззю економіки є сільське господарство, тому для розвитку цієї галузі збережено спеціальні зони

Для виділення економічних районів Одеської області за типом сектору економіки необхідно враховувати такі основні положення [66]:

1. Географічне положення: розташування регіону відіграє важливу роль у визначенні основних секторів економіки. Наприклад, центри прибережних районів знаходяться поблизу пляжу, створюючи можливості для розвитку туризму, морського транспорту та рибальства.

2. Природні ресурси: Наявність природних ресурсів, таких як родючі ґрунти, мінеральні ресурси або нафта, може відображати регіональний характер такої території, як сільське господарство чи сектор хімічної промисловості.

3. Інфраструктура: Наявність розвиненої інфраструктури, такої як транспортна інфраструктура, енергетична система, зв'язок тощо, сприяє розвитку окремих секторів економіки та визначенню економічних секторів.

4. Соціально-економічні характеристики: Рівень економічного розвитку, структура населення, рівень зайнятості та інші соціально-економічні показники також впливають на формування економічних районів.

Вони можуть відображати регіональну культуру регіону та сприяти розвитку окремих секторів економіки

Таблиця 3.3

Поділ економічних зон в Одеському регіоні

Найменування зони	Місцезнаходження	Сектори економіки	Головні міста та населені пункти
Прибережна зона	місто Одеса та прилеглі райони	морський транспорт, туризм, рекреація, торгівля та ресторанний бізнес;	Одеса, Чорноморськ, Ільлічівськ, Затока, Кароліно-Бугаз.
Хімічно-промислова зона	північно-західна частина області	хімічна промисловість, нафтопереробка, металургія, машинобудування;	Южне, Подільськ, Теплодар, Овідіополь
Аграрна зона	центральна та південно-західна частина області	сільське господарство, переробка сільськогосподарської продукції, харчова промисловість;	Білгород-Дністровський, Роздільна, Болград, Ізмаїл.
Зона розвитку малого та середнього бізнесу	північна та північно-східна частини області	мале та середнє підприємництво, ремісничі виробництва, торгівля, послуги	Кілія, Рені, Миколаївка, Ананьїв

Джерело : складено за [67]

Поділ карти Одеської області на економічні зони за основними галузями економіки має багато переваг, які сприяють ефективному розвитку регіону. Такий аналіз дозволяє зрозуміти економічну структуру регіону та знайти можливості для розвитку сфери збуту.

Крім того, створення економічних зон допомагає створювати плани розвитку, орієнтовані на врахування особливостей і потреб кожного регіону. Це дозволяє створювати спеціальні проекти та програми, які підтримують розвиток кожної галузі економіки кожного району, забезпечуючи найкраще використання ресурсів.

Такий спосіб поділу регіону на регіони може сприяти залученню інвестицій, адже інвестори чітко бачать розвиток та ринкові можливості кожного регіону. Це стимулює інвестиційну діяльність і залучає більше ресурсів для розвитку регіону. Крім того, поділ на економічні сектори допомагає забезпечити збалансований розвиток регіону, оскільки дозволяє розподіляти ресурси та інтелект між різними секторами економіки.

Спробуємо визначити можливі міста та райони Одеського регіону для поділу на зони. Перший етап – вибір вихідних даних і побудова математичної моделі - зв'язок між показниками. За вихідні дані виберемо такі показники регіону, як (Рис. 3.6).

Рис. 3.6. Показники для збору вихідних даних

Джерело: авторська розробка

Для об'єктивного порівняння різнорідних показників їх стандартизували за допомогою програмного комплексу SPSS. Вибрано перетворення z-стандартизації в діапазоні від -3 до +3. Через неоднорідність вихідних даних для міст обласного значення та районів було вирішено аналізувати спочатку міста, а потім окремо райони. За змінну величину прийнято показник фінансового результату діяльності підприємств. Частотні співвідношення для міст обласного значення наведені в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Частотні співвідношення для міст обласного значення

Змінне керування			X2	X3	X4	X5	X6
X1	X2	Кореляція	1,000	1,000	,684	,749	,682
		Значимість (двостороння)	.	,000	,134	,087	,136
		ступені свободи	0	4	4	4	4
	X3	Кореляція	1,000	1,000	,684	,749	,682
		Значимість (двостороння) .	,000	.	,134	,087	,136
		ступені свободи	4	0	4	4	4
	X4	Кореляція	,684	,684	1,000	,995	,997
		Значимість (двостороння) .	,134	,134	.	000	000
		ступені свободи	4	4	0	4	4
	X5	Кореляція	,749	,749	,995	1,000	,993
		Значимість (двостороння) .	,087	,087	,000	.	,000
		ступені свободи	4	4	4	0	4
	X6	Кореляція	,682	,682	,997	,993	1,000
		Значимість (двостороння) .	,136	,136	,000	,000	.
		ступені свободи	4	4	4	4	0

Джерело: сформовано автором

За вихідні дані виберемо такі показники регіону, як:

X1 – фінансовий результат підприємств, сальдо, тис. грн.;

X2 – прибуткові підприємства, фінансовий результат, тис. грн.;

X3 – підприємства, які отримали збиток, фінансовий результат, тис. грн.;

X4 – кількість підприємств, од.;

X5 – кількість зайнятих робітників, чол.;

X6 – середня чисельність населення, осіб.

Виявлено високий рівень частотних коефіцієнтів кореляції між факторами X4 та X5, X6; X2 і X5; X3 і X5, тобто підприємницька активність населення, рентабельність і населення суттєво впливають на фінансові результати (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Частотні співвідношення для районів

Змінне керування			X2	X3	X4	X5	X6
X1	X2	Кореляція	1,000	1,000	,076	,536	-,005
		Значимість (двостороння)	.	,000	,701	,003	,979
		ступені свободи	0	26	26	26	26
	X3	Кореляція	1,000	1,000	,076	,536	-,005
		Значимість (двостороння) .	,000	.	701	003	979
		ступені свободи	26	0	26	26	26
	X4	Кореляція	,076	,076	1,000	,717	,699

		Значимість (двостороння) .	,701	,701	.	000	000
		ступені свободи	26	26	0	26	26
	X5	Кореляція	,536	,536	,717	1,000	,553
		Значимість (двостороння) .	,003	,003	,000	.	,002
		ступені свободи	26	26	26	0	26
	X6	Кореляція	-,005	-,005	,699	,553	1,000
		Значимість (двостороння) .	,979	,979	,000	,002	.
		ступені свободи	26	26	26	26	0

Джерело: сформовано автором

Виявлено високий рівень частотних коефіцієнтів кореляції між факторами X6 та X2, X3, X4, тобто у взаємодії факторів чисельність населення, прибутковість та підприємницька активність мають істотний вплив на фінансові результати.

Для класифікації населених пунктів Одеської області за цими факторами використаємо ієрархічну кластеризацію. Для цього були розраховані показники матриці близькості для міст обласного значення та районів Одеської області. Матриця близькості обчислює відстань між кластерами за допомогою методу евклідової відстані. Порядок агломерації та дендрограми дають змогу визначити оптимальну кількість кластерів. Порядок агломерації для міст, отриманий кластерним аналізом у SPSS за методом середнього зв'язку між групами, визначає етапи об'єднання об'єктів у кластери, а коефіцієнти вказують на відстань між ними. На рис. 3.7 та рис. 3.8 — графічне зображення групування об'єктів у кластери у вигляді дендрограми.

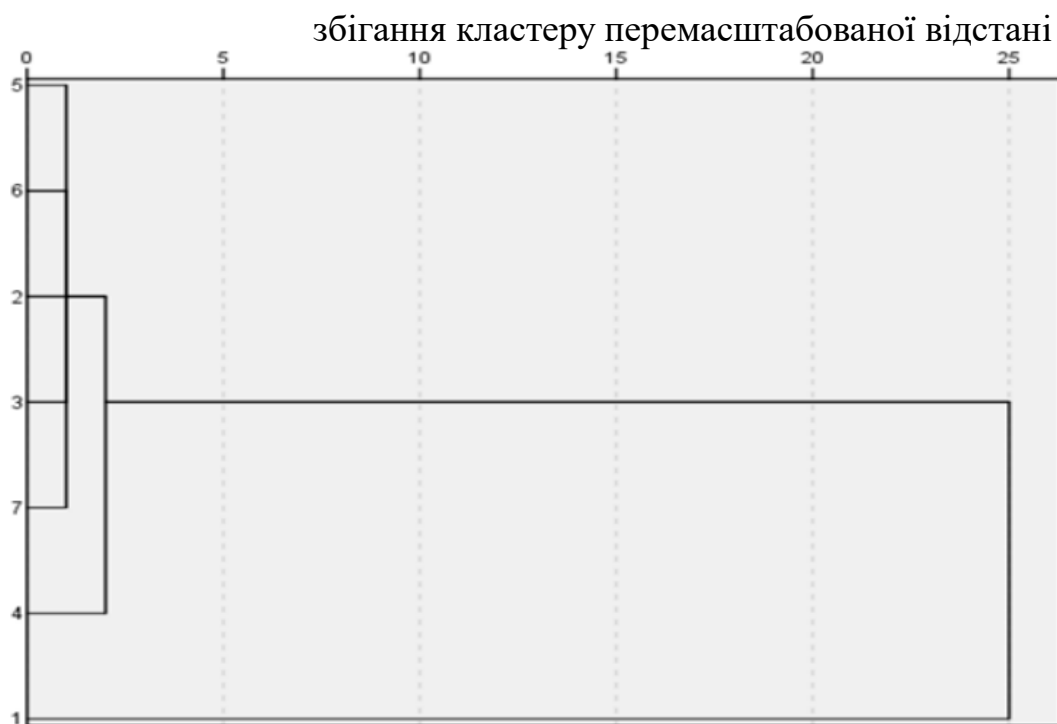

Рис. 3.7. Дендрограма групування об'єктів у кластери (міста)

Джерело: сформовано автором

Агломерацію проводили за допомогою ієрархічної кластеризації для районів Одеської області. Аналіз кластерної відстані дає підстави для висновків: в умовах агломерації міст Одеської області доцільно розглядати розбивку на три кластери. Перший кластер повинен включати об'єкти 3,5, 6,7 - це міста Ізмаїл, Котовськ, Теплодар, Південне; до другої входять 2,4 - м. Білгород-Дністровський, м. Чорноморськ; до третього кластеру - об'єкт 1, м. Одеса.

збігання кластеру перемасштабованої відстані

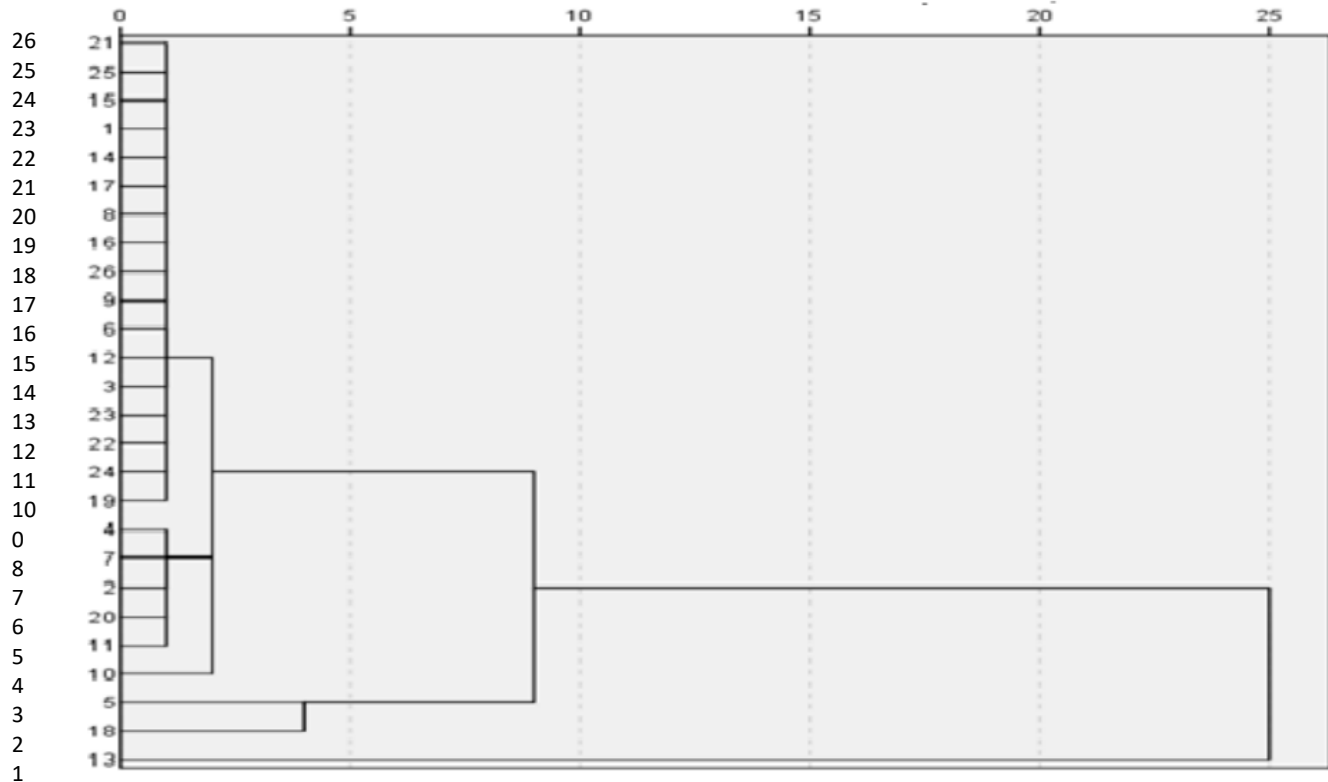

Рис. 3.8. Дендрограма групування об'єктів у кластери (райони)

Джерело: сформовано автором

Дендрограма та кластерна відстань групують райони в 4 кластери:

Кластер 1 – 17 районів Одеської області, більшою мірою прибутковість підприємств, їх невелика кількість порівняно з деякими;

Кластер 2 – Лиманський район, в якому підприємства в цілому отримали збитки, але є значний людський потенціал;

Кластер 3 - Овідіопольський район з негативним результатом діяльності підприємств, але великою кількістю наявних мешканців та найманих працівників, підприємницькою діяльністю, підтвердженою великою кількістю зареєстрованих підприємств, виділяє цей район в окремий кластер;

Кластер 4 - 7 районів з низькою підприємницькою активністю, переважно збитковими результатами діяльності підприємств.

Розподіл районів за кластерами наведено в табл. 3.6

Таблиця 3.6

Приклад кластеризації міст і районів

Кластер	Місто
1 кластер	Одеса
2 кластер	Білгород-Дністровський і Чорноморськ
3 кластер	Ізмаїл, Котовськ, Теплодар, Южне
Кластер	Райони
1 кластер	Ананьївський, Балтський, Березовський, Великомихайлівський, Іванівський, Кодимський, Красноокнянський, Любашівський, Миколаївський, Ренійський, Савранський, Саратський, Тарутинський, Татарбунарський, Фрунзовський, Ширяєвський
2 кластер	Лиманський
3 кластер	Овідіопольський
4 кластер	Арциз, Білгород-Дністровський, Біляїв, Болград, Ізмаїл, Кілія, Роздільнянський

Джерело: сформовано автором

Кластеризація міст та районів Одеської області за програмою SPSS дозволяє зробити висновок, що найбільш перспективними з точки зору подальшого економічного розвитку та інвестування є об'єкти кластеру 1. 2 кластер також має перспективи розвитку, але бракує деяких показників. Аутсайтери розвитку - 3 для міст і 3 і 4 для кластерних районів.

Висновки до розділу 3

В умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України та запровадження воєнного стану залучення іноземних інвестицій є одним із ключових заходів підтримки економіки. Одним із напрямів просування у залученні прямих іноземних інвестицій є сприяння співпраці інвестиційних програм Twinning. Одеська область має великі можливості: досить багаті природні ресурси, сприятливі кліматичні умови, широкі можливості для розвитку морських і річкових круїзів, кваліфікована робоча сила – усе це створює сприятливі умови для залучення інвестицій, зокрема іноземних.

Просування одеської громади на міжнародному рівні є важливою частиною стратегії розвитку громади, оскільки сприяє залученню іноземних

інвестицій, відкриттю нових ринків, підвищенню конкурентоспроможності місцевих компаній, збільшенню міжнародної співпраці. У цьому контексті активний розвиток громади може бути досягнутий різними заходами та методами, серед яких часть у міжнародних виставках та форумах, розвиток експорту продукції та послуг, міжнародне співробітництво та партнерство, розвиток туристичної галузі, промоція регіональних брендів та інновацій.

Одним із способів диференціації регіонів є поділ їх на економічні сектори за типом економічного сектора. Такий спосіб поділу регіону на регіони може сприяти залученню інвестицій, адже інвестори чітко бачать розвиток та ринкові можливості кожного регіону. Кластеризація міст та районів Одеської області дозволяє зробити висновок, що найбільш перспективними з точки зору подальшого економічного розвитку та інвестування є об'єкти кластеру 1. 2 кластер також має перспективи розвитку, але бракує деяких показників. Кластер 1 – 17 районів Одеської області, більшою мірою прибутковість підприємств, їх невелика кількість порівняно з деякими; Кластер 2 – Лиманський район, в якому підприємства в цілому отримали збитки, але є значний людський потенціал.

ВИСНОВКИ

Таким чином, після проведеного у кваліфікаційні роботі магістра дослідження міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону та визначення його перспектив можна зробити такі висновки.

Міжнародна інвестиційна діяльність визначається як сукупність дій суб'єктів (інвесторів та учасників) щодо здійснення інвестицій за кордон та іноземних інвестицій з метою отримання прибутку. Умови для іноземних інвесторів створюються за допомогою економічних і соціальних заходів, правових норм, які є складовою частиною інвестиційного права приймаючої держави; міжнародні договори; інвестиційні договори між іноземним інвестором і державою перебування; страхові полюси для страхування інвестицій у національні та міжнародні страхові організації.

Міжнародна інвестиційна діяльність відіграє провідну роль у системі міжнародних відносин і має великий вплив на економіку країни, тому така діяльність потребує регулювання на внутрішньому та міжнародному рівнях. Необхідне регулювання міжнародної інвестиційної діяльності може здійснюватися за допомогою економічних, адміністративних і правових методів, а також інструментів мотивації та стримування. Правові методи реалізуються через систему нормативних актів. Водночас адміністративними методами контролюються питання власності. У свою чергу економічні методи реалізуються через систему інвестицій, кредитів, дотацій тощо. Основою інвестиційних договорів є стандарт найбільшого сприяння (RNS). Його суть полягає в тому, що приймаюча країна створює для інвесторів однієї країни такі ж сприятливі умови, як і для інвесторів будь-якої іншої країни.

Необхідно підкреслити, що хоча ПІІ можуть принести багато переваг країні, але країни, які приймають іноземні інвестиції, повинні враховувати потенційний негативний вплив, намагатися правильно орієнтувати ці інвестиції та отримати від них усі вигоди. Потрібно об'єднати структуру інвестиційної політики із спільною розробкою стратегії або політики

промислового розвитку, яка буде працювати в контексті національної економіки та забезпечувати узгодженість з іншими галузями політики, включаючи розвиток приватного сектору чи підприємств, а також політики на підтримку технологічного прогресу, міжнародної торгівлі, щоб підвищити ефективність участі у міжнародній інвестиційній діяльності.

За уточненими даними на 31.12.2021 обсяг прямих іноземних інвестицій, унесених в економіку Одеської області з початку інвестування, склав 1573,0 млн дол США, з них інструменти участі у капіталі – 1201,2 млн дол США, боргові інструменти – 371,8 млн дол США. Порівняно з даними на 31.12.2020 загальний обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився на 13,4%, водночас обсяг акціонерного капіталу збільшився на 7,6% (84,5 млн дол США). Тобто падіння загального обсягу прямих іноземних інвестицій відбулося виключно через суттєве скорочення боргових інструментів – на 53,2% (327,4 млн дол США). У структурі прямих іноземних інвестицій частка акціонерного капіталу нерезидентів з країн ЄС становила 59,4 % (713,3 млн дол США). До основних країн-інвесторів, на які прийшлося 80,8% загального обсягу прямих інвестицій належать: Кіпр – 311,8 млн дол США (26,0% у загальному обсязі), Нідерланди –15,5%, Сінгапур–12,5%), Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії –7,8 %, Люксембург –6,6%, Монако – 5,4%, Німеччина – 5,1%. Оскільки Кіпр є офшорною зоною, багато українських підприємців (більше 40% за даними перевірки) легально реєструють там свій бізнес, платять менше податків, але ведуть бізнес в Україні.

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій прийшлися на: транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність (554,3 млн дол США - 46,1 % у загальному обсязі); промисловість (359,5 млн дол США- 29,9 %); операції з нерухомим майном (79,6 млн дол США - 6,6%); оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (60,4 млн дол США - 5,0 %); фінансову та страхову діяльність (47,5 млн дол США - 3,9 %). Одеса, безумовно, є лідером з міст та районів області по залученню ПІІ. Надалі йдуть припортові міста та райони, наприклад такі як

Лиманський та Овідіопольський, які характеризуються потужною промисловістю, серед представників якої компанії ТОВ «Трансінвестсервіс», ТОВ «PICOIL» та інші.

За результатами SWOT аналізу можна сказати наступне: переваги включають розвиток портів і залізниць. Область межує з Європейським Союзом і сусідньою Туреччиною, що відкриває можливості для розвитку торгівлі та залучення іноземних інвестицій, а також має якісну та дешеву робочу силу. Все це знижує собівартість продукції. Можливості в цій сфері включають транспорт і розвиток інфраструктури. Слабкі сторони включають низький рівень технологічного розвитку та обмежений доступ до сучасних технологій. Ризики включають конкуренцію з іноземними компаніями; залежність від міжнародних цін, залежність від імпорту енергоносіїв, продовження війни, труднощі з адаптацією до технологічних норм ЄС і зростання безробіття в деяких секторах. Аналіз PEST в Одеському регіоні показує, що існує багато факторів, які впливають на інвестиційну привабливість та міжнародну інвестиційну діяльність регіону. У політичному плані війна та подальші конфлікти завдадуть збитків інвесторам, але подальша співпраця з ЄС буде корисною для активізації розвитку регіону. Відсутність прозорого менеджменту створює проблеми для інвесторів.

Іноземні інвестиції відіграють важливу роль у процесі забезпечення зростання фінансово-економічних показників, залучення новітніх технологій та сприяння структурним змінам в економіці. В умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України та запровадження воєнного стану залучення іноземних інвестицій є одним із ключових заходів підтримки економіки. Одним із напрямів просування у залученні прямих іноземних інвестицій є сприяння співпраці інвестиційних програм Twinning. Одеська область має великі можливості: досить багаті природні ресурси, сприятливі кліматичні умови, широкі можливості для розвитку морських і річкових круїзів, кваліфікована робоча сила – усе це створює сприятливі умови для залучення інвестицій, зокрема іноземних. Активні дії щодо залучення

місцевих та іноземних інвестицій, а також політика максимальної прозорості щодо бізнесу з боку місцевої влади позитивно впливали на інвестиційний клімат регіону, економічний, кадровий та соціальний потенціал регіону.

Просування одеської громади на міжнародному рівні є важливою частиною стратегії розвитку громади, оскільки сприяє залученню іноземних інвестицій, відкриттю нових ринків, підвищенню конкурентоспроможності місцевих компаній, збільшенню міжнародної співпраці. Для досягнення мети успішного розвитку Одеси необхідно створювати і розвивати гарний імідж. Демонструвати свою унікальність, переваги та можливості різним потенційним партнерам, постачальникам та клієнтам. У цьому контексті активний розвиток громади може бути досягнутий різними заходами та методами, серед яких часть у міжнародних виставках та форумах, розвиток експорту продукції та послуг, міжнародне співробітництво та партнерство, розвиток туристичної галузі, промоція регіональних брендів та інновацій.

Одним із способів диференціації регіонів є поділ їх на економічні сектори за типом економічного сектора. Цей метод можна використовувати для аналізу регіонів та визначення їх економічного потенціалу. Такий спосіб поділу регіону на регіони може сприяти залученню інвестицій, адже інвестори чітко бачать розвиток та ринкові можливості кожного регіону. Це стимулює інвестиційну діяльність і залучає більше ресурсів для розвитку регіону. Крім того, поділ на економічні сектори допомагає забезпечити збалансований розвиток регіону, оскільки дозволяє розподіляти ресурси та інтелект між різними секторами економіки. Для класифікації населених пунктів Одеської області за цими факторами використаємо ієрархічну кластеризацію. Для цього були розраховані показники матриці близькості для міст обласного значення та районів Одеської області. Результати дослідження свідчать про нерівномірність розвитку районів і міст Одеської області. Формування мотиваційних механізмів економічних відносин між регіональними органами влади та територіальними громадами має сприяти формуванню потенціалу окремих регіональних складових. Баланс міжгалузевих зв'язків між

депресивними та прогресивними регіонами зменшить вплив зовнішніх та внутрішніх ризиків. Розробка програм сталого розвитку районів Одеської області повинна враховувати особливості кластеризації та спрямовувати ресурси на підтримку та подальше зростання економіки депресивних територій. Аналіз кластерної відстані дав підстави для виділення чотирьох кластерів районів Одеської області: перший кластер – 17 районів (є невелика кількість прибуткових підприємств); другий кластер – Лиманський район (переважна більшість підприємств є збитковими, але є значний кадровий потенціал); третій кластер – Овідіопольський район (всі підприємства збиткові, але велика кількість підприємств і жителів); четвертий кластер - 7 районів (всі підприємства збиткові, низька підприємницька активність). Кластеризація міст і районів Одеської області за допомогою програми SPSS дозволила зробити висновок, що перший і другий кластери є найбільш перспективними з точки зору подальшого економічного розвитку та інвестиційно привабливими серед міст і районів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биченко Д. О. Відповідальне інвестування як джерело фінансування сталого розвитку та його цілей на міжнародних фінансових ринках. Журнал "Вісник Сумського державного університету. Серія "Економіка", 2019. С. 52–54
2. Матюшенко І. Ю. Іноземні інвестиції в підприємницькій діяльності України : [монографія]. І. Ю. Матюшенко, В. М. Дмитрієв, О. В. Азаренкова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 184 с.
3. Zadoia A. International Investment Activity: textbook. Dnipropetrovs'k : Alfred Nobel University, 2015. 112 p.
4. Sztajerowska M. International Investment Agreements, Double-Taxation Treaties and Multinational Activity: The (Heterogeneous) Effects of Binding. 2021. ffhalshs-03265057f
5. Адамик В. В. Міжнародна інвестиційна та інноваційна діяльність: теоретичні та прикладні аспекти [Текст] : навч. посіб. Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Тернопіль ; Львів : Крок, 2014. 238 с
6. Aisbett, E., Busse, M. and Nunnenkamp, P., Bilateral investment treaties as deterrents of host-country discretion: the impact of investor-state disputes on foreign direct investment in developing countries. Review of World Econ., 2018, 154(1), 119-155.
7. Скоробогатова Н. Є., Потапова В. П. Роль інвестицій у формуванні економічного зростання України. Актуальні проблеми економіки та управління. 2018. Вип. 12. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/130925>
8. Хоменко І., Волинець Л., Шамкало А. Особливості надходження прямих іноземних інвестицій та їхній вплив на економіку України. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. № 1 (25). С. 15–26
9. Ткаленко С. І. Міжнародна інвестиційна діяльність : навчальний посібник. Київ : Університет економіки та права «КРОК», 2006. 115 с

10. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 122 с.
11. Федоренко В. Г. Іноземне інвестування економіки України : навчальний посібник. – Київ : МАУП, 2004. 272 с.
12. Сазонець І. Л. Інвестування: міжнародний аспект : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 272 с.
13. Пехник А. В. Іноземні інвестиції в економіку України : навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 335 с.
14. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна інвестиційна діяльність : підручник. Київ : КНЕУ, 2003. 387 с
15. de Nanteuil, A. Chapter 1: The emergence of international investment law: from state contracts to bilateral investment treaties". In international investment law. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. Retrieved Nov 10, 2023, URL: <https://doi.org/10.4337/9781788975896.00009>
16. Бредіхін В. М. Міжнародні інвестиції: навч.-метод. посібник. Харків : ХНАДУ, 2008. 268 с
17. Касянок К.Г. Міжнародний досвід залучення прямих іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. № 18 (2). С. 38-44
18. Захарова О. Оцінка міжнародної інвестиційної діяльності країн у контексті забезпечення економічної безпеки. Problems and Perspectives in Management. 2020. 18. С. 72-84. DOI: 10.21511/ppm.18(4).2020.07
19. Dasa & Das. Foreign direct investment, joint ventures and export. Journal of Business Management and Economics, 2012. Vol. 3(5). pp. 179-189
20. Denisia. Foreign direct investment theories: an overview of the main FDI theories. European Journal of Interdisciplinary Studies, 2010. 53-59
21. Mora. Foreign direct investment. London: John Wiley & Sons. 2012
22. Козаченко Г. В. Управління інвестиціями на підприємстві : [навч. посіб.]. Київ : Лібра, 2004. 368 с.

- 23.Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. Київ : Либідь, 2005. 720 с
- 24.Symons R. H. European common foreign and security policy. Paris : Legendary, 2019. P. 20–25.
- 25.Кондрашова М. М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону. Серія: Державне управління. 2018. №2. С. 118–121.
- 26.Федоров Р. Як залучати прямі іноземні інвестиції: практ. посіб. ПРООН, 2013. С. 13–22
- 27.Швед В.В. Міжнародна інвестиційна діяльність: навч. посіб. Вінниця, 2017. 224 с.
- 28.Єгорова І.Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: навч. посіб. Кривий ріг: Видавничий дім, 2010. 291 с
- 29.Casi, L., and Resmini, L. Foreign direct investment and growth: Can different regional identities shape the returns to foreign capital investments? Environment and Planning C: Politics and Space, 2017, 35(8):1483–1508
- 30.Desbordes, R., and Franssen, L. Foreign Direct Investment and Productivity: A CrossCountry, Multisector Analysis. Asian Development Review, 2019, 36(1):54-79.
- 31.Incentives. UNCTAD Series on Issues in International Investment Agreements. UNITED NATIONS New York and Geneva, 2004. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/iteiit20035_en.pdf
- 32.Коренюк Петр, Копил Олена. Концептуальні підходи та методи визначення інвестиційної привабливості національної економіки. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2018. № 2 (14) С. 56-62.
- 33.Demirhan Erdal, Mahmut Masca. Determinants of foreign direct investment flows to developing countries: A cross-sectional analysis. Prague Economic Papers. 2008. № 4. 356-369 pp., p. 356-369

34. Shaukat Ali. Wei Guo. Determinants of FDI in China. *Journal of Global Business and Technology*. Volume 1. № 2, Fall 2005. 21-33
35. Shaukat Ali. Wei Guo. Determinants of FDI in China. *Journal of Global Business and Technology*. Volume 1. № 2, Fall 2005. 21-33 pp
36. Custorella Federica. The impact of globalization on FDI: An empirical analysis of the FDI determinants in China : Master's Thesis : EKHR81 "Master's Programme in International Economics with a focus on China" ; Lund University School of Economics and Management. Sweden. June 2017. 48
37. Zairis Antonios. The course of foreign direct investment in the Greek economy. *East-West Journal of Economics and Business*. Vol. XIX. No 2. 2016. 11-32 pp., p. 11-32
38. Birnleitner Helmut. Attractiveness of Countries for Foreign Direct Investments from the Macro-Economic Perspective. *Proceedings of FIKUSZ '14 Symposium for Young Researchers : materials of scientific-practical. Conf. by the Óbuda University Budapest*. 2014. 29-40 pp.
39. The PRS Group. International Country Risk Guide Methodology. URL : <https://www.prsgroup.com/wp-content/uploads/2012/11/icrgmethodology.pdf>
40. Коренюк П., Копил Е.. Концептуальні підходи та методи визначення інвестиційної привабливості національної економік. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 2 (14) С. 56-62.
41. Довгань Ю.В. Оцінка інвестиційної привабливості (на прикладі України, Вінницької області та олійно-жирового підкомплексу). *Фінанси, облік, банки*. 2016. № 1 (21). С. 235 – 244
42. Pilinkiene V. (2008). *Tarptautiniai ekonominiai santykiai*. Kaunas: Technologija.). According to Moraru (Antwi S., Mills. E. F. E. A., Mills G. A., Zhao X. (2013). Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: Empirical Evidence from Ghana. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 3(1), 18–25 2013

43.Kurtishi-Kastrati S. (2013). The Effects of Foreign Direct Investments for Host Country's Economy. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 5(1), 26–38.

44.Laskiene D., Pekarskiene I. (2011). Tiesioginiu uzsienio investiciju poveikis investicijas priimancios salies darbo produktyvumui. *Ekonomika ir vadyba*, 16, 207–213

45.Javorcik B. (2013). Does FDI Bring Good Jobs to Host Countries? Background Paper for the World Development Report 2013, University of Oxford and CEPR, 1–22.

46.Mucuk M., Demirsel M. T. (2013). The Effect of Foreign Direct Investments on Unemployment: Evidence from Panel Data for Seven Developing Countries. *Journal of Business, Economics&Finance*, 2(3), 53–66

47.Odesa region. Region of strong economic opportunities. Export and investments potential. <https://rei.mfa.gov.ua/storage/app/sites/139/odesa-export-and-investment-opportunities.pdf>

48.Головне управління статистики в Одеській області. Основні показники соціально-економічного розвитку Одеської області у січні 2022 року. URL: <http://od.ukrstat.gov.ua/>

49.Pedko I A, Petryshchenko N A 2015 Odessa region as a component of the economy of Ukraine *Effic. Econ*

50.Turok I, Visagie J 2021 COVID-19 amplifies urban inequalities *South Afr. Jour. of Scien.*117(3/4)

51.State Statistics Service of Ukraine 2022 URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

52.Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. Прямі інвестиції. Прямі інвестиції (інструменти участі в капіталі) в економіці Одеської області: залишки за країнами світу. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>

53.Інвестиційна діяльність – Одеська обласна державна адміністрація. Одеська обласна державна адміністрація – Офіційний веб-сайт . URL: <https://oda.od.gov.ua/odeshhyna/investycijna-diyalnist/>

54.OSCE. Developing a positive climate for business and investment: A Best Practice Guide. Organization for Security and Co-operation in Europe, 2005. 157 с

55.НАБУ: корупційна схема в Одесі – наймасштабніша в Україні. Новини Одеси. Останні одеські новини та події в Одесі на "Думська Новини". URL: <https://dumskaya.net/news/nabu-korruptcionnaya-shema-v-odessa-samaya-massh-171612/ua/>

56.Odessa. IBI-Rating. URL: <https://ibi.com.ua/EN/company/odessa.html?type=cr&ID=48>

57.Ukraine Recovery Conference (2022). (Lugano, July, 4–5 th, 2022). URL: <https://www.urc2022.com>

58.GUIDE: Rebuilding Ukraine with Private Sector. September 2022. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/UI-Guide_1.pdf

59.Odessa becomes more attractive for investment. URL: <https://odessa-life.od.ua/news/odessa-stanovitsja-bolee-privlekatelnoj-dlja-investicij>

60.Maslii, N., Zakharchenko, N., Butenko, V., Butenko, T. & Shyriaieva, L. (2018). Modern technologies of detection and prevention of corruption in emerging information society. Problems and Perspectives in Management. URL: https://businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/9962/PPM_2018_01_Maslii.pdf

61.Shiryaeva, Lyudmila & Komarova, Yuliia. (2020). Analysis of investment attractiveness of Odessa region. Development of management and entrepreneurship methods on transport. 3 (72), 12-21. DOI 10.31375/2226-1915-2020-3-12-21

62.Програма соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2023 рік та основні напрямки розвитку на 2024-2025 роки. URL: <https://oblrada.od.gov.ua/wp-content/uploads/2-1-19-VIII.pdf>

63.Promotional activities. Catalan Tourist Board. – URL: <https://www.catalunya.com/promotional-activities-8-1-14198?language=en>

64.Interreg Europe. Boosting regional innovation policies. URL: https://projects20142020.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/tx_tevprojects/library/file_1662064158.pdf

65.OECD. (2021). Issues note: Making your region attractive in the new global environment. URL: <https://www.oecd.org/regional/Issues-note%20-region-attractive-new-global-environment.pdf>

66.Долішній М. І. Смарт-спеціалізація територій: від теорії до практики // Економіка: проблеми і перспективи. URL: https://ekonomika.kr-admin.gov.ua/files/dolishn_smart.pdf

67.Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки // Міністерство розвитку громад та територій України. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya_rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-roky.pdf?_cf_chl_tk=3ybUC1Jqc8XWz_xPPgvPBEUZ6.faGQ6Jw4f32W1MW1A-1682939915-0-gaNycGzNDJA